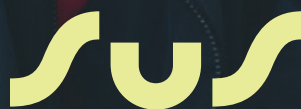

Unge stemmer

– erfaringer med overgangen til
uddannelse og job i Esbjerg

Socialt
Udviklingscenter

Unge stemmer

– erfaringer med overgangen til uddannelse og job i Esbjerg

Udarbejdet af SUS – Socialt Udviklingscenter
for MedVind i Østerbyen. Finansieret af Lauritzen Fonden, 2022.

Tekst: Sussi Maack, Nina Kathrine Bryndum
og Ulrikke Moustgaard.

Layout: Anders Mandahl Christiansen,
www.kommastudio.dk

Foto:

Forside: Colourbox; s. 4: Unsplash; s. 6: Pexels; s. 7: Unsplash;
s. 8: iStock; s. 10: iStock; s. 12: Pexels; s. 14: SUS – Socialt Udviklings-
center; s. 17: Colourbox; s. 18: Unsplash; s. 20: Colourbox & Pexels;
s. 22: Pexels; s. 25: Colourbox; s. 27: Unsplash; s. 31: Colourbox;
s. 32-33: MedVind i Østerbyen; s. 37: Colourbox; s. 38: Colourbox;
s. 41: Unsplash; s. 45: Colourbox; s. 47: Unsplash; s. 53: Colourbox;
s.54: Unsplash; s. 55: Unsplash; s. 56: Colourbox; s. 59: Unsplash.
Alle fotos er modelfotos.

ISBN: 978-87-92182-45-6

Indhold

Forord	4
Indledning	6
Metode	12
Analyse	18
1. Skolefaktorer.....	21
2. Livssituationen	36
3. Systemet omkring de unge.....	44
4. Beskyttelsesfaktorer.....	53
Unge ønsker i Esbjerg	60
Litteraturliste	63

Forord

Sammen vil vi skabe nye veje for børn og unge i Østerbyen. Sådan lød det, da vi lagde grundstenen til MedVind i Østerbyen tilbage i 2017. Her, fem år senere, er vi blevet klogere og bedre til at samarbejde på tværs i alliancen. Men vi er også blevet opmærksomme på, at vi ikke har inddraget de unges stemmer, og dermed deres perspektiv, i høj nok grad. For hvordan får vi fundet løsninger, så alle unge finder vej gennem uddannelse og ind i beskæftigelse?

I denne publikation har vi derfor valgt at give unge fra Østerbyen ordet. De unge har delt deres levede erfaringer – erfaringer, der er unikke og uvurderlige. Vi er dybt taknemmelige for, at de unge har givet sig tid og, ikke mindst, har haft lyst og mod til at dele deres indsigter med os.

Desværre er mange af de problemstillinger, de belyser, ikke enestående. Vi kender allerede adskillige af udfordringerne fra forskning og fra data. Men de unges stemmer giver os nogle helt nære indsigter og perspektiver fra Østerbyen, som vi ikke ellers får indblik i. Deres oplevelser, på godt og ondt, skal ikke bruges til at pege fingre ad hverken institutioner eller fagprofessionelle. Tværtimod skal de unges stemmer bruges til at udpege de områder, der kræver større opmærksomhed, så vi kan gøre det bedre for de kommende generationer. Det er faktisk et ønske, som de unge også selv har givet udtryk for – så sejt og så rigtigt!

Ungeproblematikken er ikke en isoleret udfordring i Esbjerg, men en landsdækkende problemstilling. I 2020 nedsatte den daværende regering af samme årsag en reformkommission, der netop skal pege på forslag til forbedringer på uddannelsesområdet og særligt de unge, der ikke får en uddannelse. For vi kan gøre det bedre. Vi ser frem til Reformkommissionens udspil, der forventes offentliggjort i slutningen af 2022.

Formålet med denne publikation er at samle de unges erfaringer op og bringe dem i spil for at skabe nye veje.

Publikationen bygger på forskning om unges vej til ungdomsuddannelse og job fra centrale aktører på området; den bygger på data og statistik lokalt fra Østerbyen i Esbjerg og nationalt fra hele Danmark; og sidst, men ikke mindst, bygger publikationen altså på de levede erfaringer fra en stor gruppe unge fra Østerbyen i Esbjerg.

Alle, der arbejder med børn og unge – i Esbjerg såvel som i andre kommuner – bør læse de unges stemmer med et åbent sind. I MedVind-alliancen vil vi gerne invitere alle interesserede med til i fællesskab at være nysgerrige på, hvordan vi kontinuerligt indtænker at se og lytte til de unge. For alle har en vej – nogle ved, hvor den går hen, mens andre lægger stenene, mens de går. Og uanset om vejen er lige, snoet eller bakket, så har vi som samfund en forpligtigelse til at hjælpe hver enkelt ung med at finde netop deres vej.

På vegne af MedVind i Østerbyens styregruppe,

Formand Ulla Visbech,

Områdechef for Kultur i Esbjerg Kommune

&

Næstformand Kathrine Geisler Madsen,

Souschef i Lauritzen Fonden

Indledning

Når man går ud af folkeskolen, begynder et nyt kapitel i livet, hvor man selv skal træffe afgørende valg.

Frem til man er 15-16 år, er langt de fleste i gang med deres grundskoleuddannelse¹. Herefter er døren åbnet til det individuelle valg. Skal man gå videre i uddannelsessystemet eller søge job? Størstedelen af en årgang tager en ungdomsuddannelse, men nogle unge tager hverken en uddannelse eller søger job.

Det er den gruppe unge, der har svært ved at komme videre på deres færd mod et voksenliv med uddannelse, arbejde og fællesskab. Det er ikke enestående for Esbjerg. På landsplan taler vi om mellem 45-50.000 unge 18-29-årige, der ikke har været i uddannelse eller beskæftigelse de seneste to år². Eller lige omkring 7 %.

Hvor vigtigt er det?

Helt overordnet set er det vigtigt, at unge kommer videre i en ungdomsuddannelse eller ud på arbejdsmarkedet umiddelbart efter grundskolen. Studier viser nemlig, at unge, der umiddelbart efter grundskolen er uden for uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, har sværere ved senere at få et stabilt fodfæste i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet³.

Unge i udsatte positioner

I litteraturen går de unge, vi beskæftiger os med, under mange navne. Vi har valgt at definere dem som "unge i udsatte positioner". For de unges udsathed er ikke knyttet til dem som individer. Udsathed er derimod i høj grad skabt i samspil mellem system og de unge.

1 SFI 2016

2 Andersen et al. 2019

3 Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2011; SFI 2016

Det betyder også, at unge, som ikke er eller har været i gang med en ungdomsuddannelse, ikke nødvendigvis befinder sig i en udsat position. Nogle er i beskæftigelse og får måske aldrig brug for en uddannelse. Beskæftigelse kan sagtens fungere som et alternativ til en ungdomsuddannelse – og for nogle unge er beskæftigelse faktisk en vej til en ungdomsuddannelse.

Men det er samtidig værd at bemærke, at tre ud af fire af de unge i Danmark, der hverken har gennemført eller er i gang med en ungdomsuddannelse det år, de fylder 23 år, er ledige, uden for arbejdsstyrken eller fortsat i gang med et forløb i forberedende tilbud⁴.

Et ungt menneskes engagement i skolen destabiliseres så tidligt som i første klasse⁵. Det er derfor vigtigt, at disse unge tidligt får den støtte, de har brug for, så færrest muligt ender i en usikker position.

At få skabt nye veje til at løse de unges udfordringer har også samfundets store interesse. I oktober 2020 nedsatte den daværende regering derfor Kommissionen for 2. generationsreformer, som tager hånd om komplekse udfordringer i Danmark. Kommissariatet⁶ koncentrerer sig om tre temaer: Bedre uddannelser for alle, flere i job og flere og bedre job. Her er et stort fokus netop på de unge, som ikke får en uddannelse eller har svært ved at komme i beskæftigelse.

⁴ Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017)

⁵ VIVE 2019a; SFI 2016

⁶ https://reformkommissionen.dk/media/18821/kommission-for-2-generationsreformer-de-nye-reformveje_a.pdf

22.400

unge mellem 18 og 24 år
har ikke været i uddannelse eller job
de seneste to år i Danmark

27.300

unge mellem 25 og 29 år
har ikke været i uddannelse eller job
de seneste to år i Danmark

16%

af unge i Danmark er som
23-årige ikke i gang med eller
har gennemført en ungdoms-
uddannelse

3 ud af 4

af de unge i Danmark, der hverken
har gennemført eller er i gang med
en ungdomsuddannelse det år, de
fylder 23 år, er ledige, uden for arbejds-
styrken eller fortsat i gang med et forløb
i forberedende tilbud

Esbjerg og Østerbyen

86 %
af de unge mellem
16 og 21 år i Esbjerg
Kommune har
gennemført eller
er i gang med
en ungdoms-
uddannelse⁸

69 %
af de unge mellem 16 og 21 år
i Østerbyen har gennemført
eller er i gang med en
ungdomsuddannelse⁹

⁸ Gennemsnit for alle 9. klasses elever i kommunale grundskoler i Esbjerg Kommune 2016-19.
Kilde: MedVind i Østerbyen

⁹ Her gennemsnit 2016-19 fra: Præstegårdsskolen Urban, Bakkeskolen Cosmos og
Kvaglundskolen Signatur. Kilde: MedVind i Østerbyen

Unge i Esbjerg og Østerbyen

I Esbjerg er der mange unge, der hurtigt kommer videre på en ungdomsuddannelse eller i job efter endt folkeskole. Men der er også en gruppe unge, der har sværere ved at komme videre på deres færd mod et voksenliv med uddannelse, arbejde og fællesskab. Næmlig 31% af de unge i Østerbyen mod 14% af de unge i resten af Esbjerg.

De unge står i centrum for MedVind i Østerbyens arbejde i den 12-årige periode, hvor alliancen arbejder for at styrke den sociale mobilitet i Esbjergs østlige bydel og skabe bedre rammer for, at børn og unge finder vej gennem uddannelse og ind i beskæftigelse.

MedVind i Østerbyen skaber nye muligheder for områdets børn og unge for at deltage fuldt i samfundet. Alliancen er fokuseret på at arbejde målrettet for at mindske den ulighed, som forekommer, når børn og unge vokser op i et liv præget af chanceulighed, der knytter sig til uddannelse, sociale forventninger m.m. Men det kræver de rette forståelser og indsatser at skabe forandring.

Hvis unge i udsatte positioner skal støttes bedst muligt, skal man vide, hvad de unge selv oplever og erfarer på deres vej mod at starte på en ungdomsuddannelse eller at komme i job.

Hvad har unge i Østerbyen mødt, erfaret og oplevet på deres vej gennem folkeskolen og ind i ungdomsuddannelsessystemet? Hvilke udfordringer har de unge oplevet? Hvad har udfordringerne betydet for dem? Og hvad oplever de har været hjælpsomt, når det handler om at overkomme udfordringerne?

Når unge fortæller, giver de unik og levet viden og erfaring videre, der giver et anderledes og mere bæredygtigt grundlag for at skabe løsninger, der passer til dem.

Det er udgangspunktet for den involverende proces, denne publikation bygger på, hvor 53 unge fra Østerbyen har delt deres viden og erfaringer i en række 'ungerejser' og efterfølgende 'fortællecamps' (se næste kapitel om "Metode").

Metode

Publikationen her bygger på de levede erfaringer om vejen til ungdomsuddannelse fra en stor gruppe unge fra Østerbyen i Esbjerg, men også på både forskning fra centrale aktører på området og data og statistik fra både Danmark og Esbjerg/Østerbyen.

Centralt står de unges vidnesbyrd og fortællinger; en viden, som er blevet skabt i samarbejde med de unge selv.

De unges stemmer

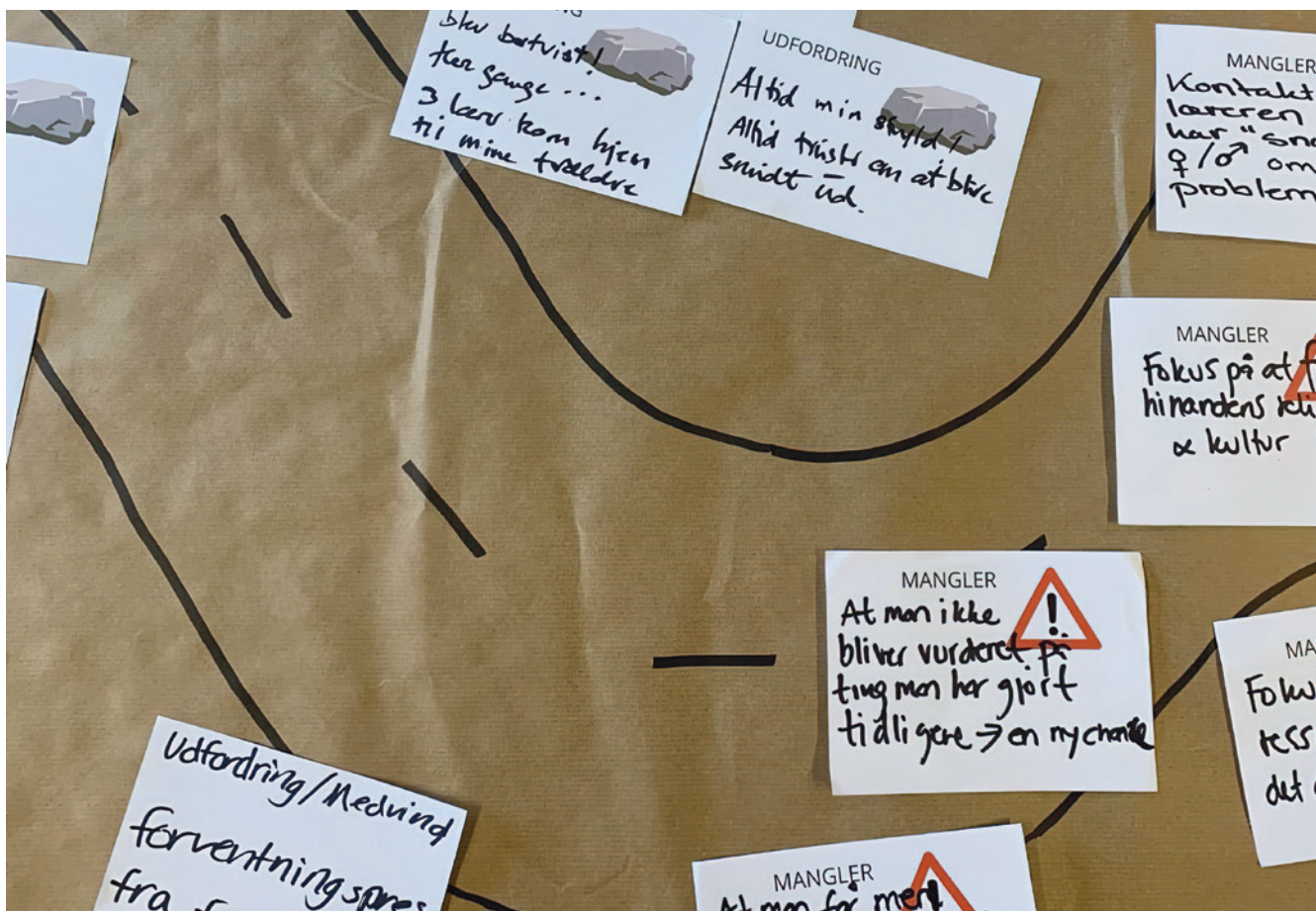
53 unge fra Østerbyen i Esbjerg har deltaget i syv workshops (“ungerejser” – se boks s. 14) på udvalgte uddannelsesinstitutioner og andre ungetilbud i Esbjerg.

Bydelen Østerbyen har et særligt fokus for Esbjerg Kommune, fordi dele af bydelen ifølge statistikken er karakteriseret ved at være særligt udfordret på parametre som socioøkonomi og trivsel. I anden runde blev 12 unge inviteret til en “fortællecamp” (se boks s. 15), hvor de uddybede de tværgående temaer fra ungerejserne med deres individuelle og konkrete erfaringer.

De deltagende unge blev inviteret, fordi de på et tidspunkt har haft deres skolegang på én af følgende tre folkeskoler i Østerbyen; Bakkeskolen Cosmos, Præstegårdsskolen Urban og Kvaglundskolen Signatur. I tillæg til at have erfaring med skolegang på en af de tre skoler var det eneste kriterie for deltagelse, at man havde lyst til at dele egne erfaringer.

Flere af de unge havde boet i andre kommuner udover Esbjerg Kommune, så deres erfaringer var ikke nødvendigvis alene fra Esbjerg Kommune. 30 af deltagerne var piger, og 23 var drenge. 30 havde en anden etnisk baggrund end dansk. De unge var 16 år og op til midt i 20'erne og gik på det tidspunkt, hvor de deltog, på en af følgende tilbud/uddannelsesinstitutioner:

- FGU Vest
- Social- og Sundhedsskolen Esbjerg
- Rybners Tekniske Skole
- Esbjerg Gymnasium
- Studie 10 (10. klasse)
- Vindmøllen (et særligt ungetilbud under Jobcentret)
- Uddannelseshuset (jobcentertilbud)

Ungerejser trin for trin

Første trin

De unge delte deres erfaringer i mindre grupper. Hver person fik mulighed for at fortælle om sin vej. Vi arbejdede visuelt med en rejse/en vej og anvendte kort, hvorpå der var tegnet 'bump på vejen', 'medvind' og 'personlige kraftanstrengelser'. Vi noterede på kort, imens de unge fortalte.

Andet trin

Når alle i gruppen havde haft lejlighed til at fortælle, faciliterede vi de unges fælles sortering og tematisering af, hvad der var fortalt. Denne opsamling fremlagde grupperne for hinanden og kiggede på tværs.

Tredje trin

Om eftermiddagen fremlagde de unge pointer fra deres rejser for to fagpersoner fra tilbuddet/uddannelsesstedet, og der fandt en samtale og fælles refleksion sted.

Opsamling

Efter hver ungerejse blev rejserne dokumenteret og refereret. Alle unge optræder anonymt i materialet.

Imellem ungerejser og fortællecamp analyserede vi på tværs af de syv rejser og formulerede en række temaer.

Forskellige vidensformer

Unge viden er ofte underprioriteret, når der laves undersøgelser af forskellige velfærdsområder eller sættes indsatser i gang. Derfor har det været en stærk prioritet for denne publikation at bringe unges unikke viden og levede erfaringer frem i lyset.

Den viden, de unge bidrager med her, er ikke alene deres egne individuelle erfaringer og viden; den er også en fælles viden, som de unge sammen har skabt i en involverende proces, hvor de sammen har analyseret og peget på tværgående temaer, de i fællesskab mener er de vigtigste at få frem.

Men 53 unges viden kan ikke stå alene, når det handler om at pege på generelle tendenser eller udfordringer, der kendetegner en hel ungdomsgeneration. Derfor sammenholdes de i denne publikation med forskningsbaseret viden, data og publikationer. Tilsammen giver denne videnskombination et mere nuanceret og helhedsorienteret indblik i, hvilke udfordringer unge møder på deres vej mod ungdomsuddannelse og job.

Fortællecamp trin for trin

Første trin – temaer

De unge blev præsenteret for de tværgående temaer, der var formuleret på tværs af de syv ungerejse-workshop. Vi testede, om de kunne genkende temaerne og ville være i stand til at udfolde og uddybe flere af temaerne med deres egne erfaringer.

Andet trin – fortællerunder

De unge valgte hver især et tema, som de gerne ville knytte egne erfaringer til. Herefter blev de opdelt i mindre temagrupper. I fortællerunden fik hver ung 20-30 min. til at dele erfaringer, mens de andre lyttede. Efter hver fortælling fik de andre unge mulighed til at bevidne/anerkende, hvad der blev fortalt. Desuden opstod der undervejs fælles refleksion over, hvad deres erfaringer pegede i retning af.

Fortællerunden blev gentaget, så de unge fik mulighed for at dele personlige erfaringer på mere end et tema.

Opsamling

Fortællerunderne blev enten optaget eller dokumenteret med en referent. Efterfølgende er de unges fortællinger skrevet ud, anonymiseret og godkendt af den unge. De unge har desuden givet tilladelse til at deres fortællinger må deles med andre.

Forskning og publikationer

Grundlaget for publikationens øvrige vidensindhold er forskning og publikationer fra aktører udvalgt af MedVind i Østerbyen og SUS, der begge har stor erfaring med ungdomsliv og de særlige forhold, der knytter sig til overgangen til ungdomsuddannelse eller job.

De udvalgte aktører er

- VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (tidligere SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd), Rockwool Fondens Forskningsenhed, Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017), Bikubenfonden og Center for Ungdomsforskning (CeFu). Publikationen bygger således udelukkende på danske undersøgelser og kun publiceringer fra årene 2016-2021.

Derudover er også medtaget publikationer fra de seneste fem år fra

- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Mandag Morgen og KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (nu VIVE).
- I flere af de udvalgte publiceringer henvises til forskere, der har udgivet forskningsartikler eller bøger om unges vej til en ungdomsuddannelse. I de tilfælde, hvor et sådant teoretisk grundlag har været relevant for rapportens formål, er disse forskeres udgivelser medtaget.

Data og statistik

For at sætte de unges fortællinger i spil med mere kvantitativ viden er der indsamlet relevant data og statistik fra både nationale forskningsinstitutioner og lokalt fra Esbjerg og Østerbyen.

Metoderefleksioner

53 unge fra forskellige ungdomsuddannelser og andre tilbud er kommet til orde. Vi bragte de unge sammen i mindre grupper – fordelene ved denne form er, at de unge lyttede til hinanden, at der opstod en samtale mellem dem, og at de inspirerede og supplerede hinanden.

Samtalen blev guidet med relativt få og enkle spørgsmål om deres forløb fra folkeskolen og vejen mod ungdomsuddannelse. Ulempen ved denne form var, at det ikke var alt, de unge ønskede at dele med hinanden, og der derfor var erfaringer, som måske ikke blev bragt frem – og at vigtige emner måske kun blev berørt sporadisk. Og omvendt: at en udfordring kunne fylde meget i samtalen, selvom den måske kun berørte få af de unge.

For at sikre samtaler, der gik i dybden, og for at kunne udfolde temaerne med mere sammenhængende fortællinger fra den enkelte unge, gennemførte vi efterfølgende en 'fortællecamp'. Her deltog 11 unge, og de udfoldede temaer og erfaringer med hinanden i en proces, hvor der var længere tid til den enkelte. 'Fortællecampen' var ikke et gruppeinterview, men en invitation til at dele bidder af ens historie og erfaringer med andre – hvor den unge selv kunne vælge, hvad der skulle trækkes frem, var vigtigt eller muligt at dele med andre. På den måde opstod der et særligt fortroligt rum, hvor de unge ofte kunne spejle deres erfaringer i hinandens fortællinger.

Analyse

Hvorfor er der nogle unge, der går den lige vej fra folkeskole til uddannelse og beskæftigelse, mens vejen er mere udfordrende for andre?

Når forskningen beskæftiger sig med unge og deres vej fra grundskolen og videre ud på jobmarkedet eller ungdomsuddannelserne, er der ofte fokus på både de ting, der kan være udfordrende på de unges vej (også kaldet risikofaktorer) og det, der hjælper unge med at komme godt videre (også kaldet beskyttelsesfaktorer).

Både det udfordrende og det hjælpsomme har stor betydning for unges vej. Og begge dele spiller en rolle i de forskellige sfærer, der omgiver og påvirker et ungt liv. I forskningslitteraturen er de tre overordnede kategorier, som viser sig at have størst betydning for unges vej: skolefaktorer, livssituationen og systemet omkring de unge.

Derfor er de unges fortællinger, viden og erfaringer blevet organiseret i de tre hovedtemaer. Her præsenterer vi også de tværgående temaer, som de unges erfaringer peger på. Ungefortællingerne citeres undervejs.

Risikofaktorer

Risikofaktorer kan være alvorlige negative hændelser som psykiske lidelser eller kriminalitet i de tidlige teenageår. En risikofaktor kan også være, hvis den unges familie bliver ramt af fattigdom i en periode¹⁰. Hvis en ung udsættes for den slags negative hændelser i 14-års alderen og frem, vil den unge have en markant større risiko for at være i gruppen af unge i udsatte positioner som 18-19-årig¹¹. Men der findes adskillige andre faktorer, der også kan have betydning.

Barriererne kan ændre sig over tid. Fx kan den unge opleve faglige udfordringer som den primære barriere på et givent tidspunkt – og vil opleve strukturelle forhold som den primære barriere på et andet tidspunkt¹².

Beskyttelsesfaktorer

Der vil være omstændigheder i den enkelte unges liv, der gør forskellen for, hvordan man kommer igennem de udfordringer, man står i. For nogle er det en betydningsfuld voksen, for andre er det måden, systemet griber en på.

Uanset hvad optræder de faktorer, der beskytter og hjælper unge med at komme godt videre, også gennem de tre temaer, hvis man spørger unge i Esbjerg.

¹⁰ Lesner 2017.

¹¹ Andersen et al. 2017.

¹² EVA 2016; Mandag Morgen 2018; SFI 2016

Barrierer for unges vej ind i uddannelse

Skolefaktorer, fx

Faglige udfordringer
Sociale udfordringer
Oplevelser i tidligt skoleliv
Offentlige ydelser

Livssituation, fx

Helbred (fysisk og psykisk)
Forældrenes uddannelsesniveau
Familieforhold
Kriminalitet
Alkohol, hash og andre stoffer

Systemet omkring de unge, fx

De unges behov
Praktiske udfordringer
Strukturelle vilkår
Manglende støtte i overgange

Figur inspireret af EVA 2016

1. Skolefaktorer

Der er meget, der har indflydelse på, hvordan unge klarer sig i skole- og uddannelsessystemet. Når unge oplever at lykkes, er det oftest fordi, livet hænger godt sammen; det vil sige, at både det faglige, sociale og personlige fungerer, og de unge føler sig kompetente og trygge i deres liv.

I forskningen ser vi, at de unge, der selv angiver at have haft dårlige faglige og sociale skoleoplevelser, udgør en væsentlig del af gruppen af unge i udsatte positioner uden en ungdomsuddannelse¹³.

Hvordan man føler sig udfordret i skolen kan handle om alt fra faglige udfordringer, fx at være ordblind eller dårlig til matematik, til at trives socialt.

Faglige udfordringer

Er man som ung udfordret i dansk og matematik, har man en øget sandsynlighed for senere at deltage i et forberedende tilbud – også når der korrigeres for andre forhold omkring den unge¹⁴.

Sandsynligheden for ikke at være i uddannelse som 18-årig er¹⁵

- 27%, når man har under 02 i karaktergennemsnit i dansk og matematik ved afslutningen af 9. klasse
- 3%, når man har over 7 i karaktergennemsnit i dansk og matematik ved afslutningen af 9. klasse

13 Østergaard et al. 2016

14 Epinion 2016

15 SFI 2016

En stor del af de unge i denne publikation beskriver, at de har haft faglige udfordringer i folkeskolen. Deres indlæringsvanskeligheder begyndte allerede i de små klasser med dansk og matematik, fortæller de, og de beskriver, at de dengang oplevede, at de aldrig rigtig fik den hjælp, de havde brug for. En erfaring, som ifølge disse unge har trukket spor op igennem hele deres skolegang. De unge oplever også, at indlæringsvanskelighederne har været svære at indhente:

»Jeg fik faktisk ikke lært det, jeg skulle, som jeg skulle bruge senere«.

Hos de unge er der forståelse for, at lærerne er pressede, og elevantallet i klasserne er højt. Men fornemmelsen af en svær folkeskoleetid, hvor man ikke lykkedes, ikke fik den nødvendige hjælp og, som konsekvens, ikke fik lært nok, står tilbage hos mange.

Udfordringer med ordblindhed fylder særligt meget for de unge, og deres oplevelser handler om, at man ikke fik hjælp og at tal- og ordblindhed fortsat er en udfordring.

Vidste du, at ...

Esbjerg Kommune har en særlig indsats for ordblinde?

Esbjerg Kommune har ca. 12.000 elever i folkeskolen, heraf er 5,6% af børnene konstateret ordblinde. I samarbejde med Egmont Fonden har Esbjerg Kommune opbygget en kommunal støttefunktion ved at ansætte ordblindekonsulenter, som er tilknyttet alle skoler i kommunen. Ordblindeindsatsen begyndte i 2019.

Ordblindekonsulenterne udvikler særlige redskaber, didaktikker og undervisningsprogrammer, der skal fremme læringsmiljøet både i skolen, hjemmet og i dagtilbuddene for de ordblinde børn.

Karakterer ved 9. klasses afgangseksamen i Esbjerg – dansk og matematik¹⁶

Skoleår 2020/2021	Dansk skriftligt	Dansk mundtligt	Matematik skriftligt
Østerbyen	5,87	6,98	6,22
Øvrige kommunale skoler i Esbjerg	7,45	8,25	7,73

Ser man på hele Danmark, viser det sig, at de unge i Østerbyen ikke er alene, hvad angår ordblindhed. Ordblindhed optræder som en barriere for unge over hele landet. Ordblindhed kan ikke altid konstateres tidligt i skolelivet, for nogle sker det først ved overgangen til ungdomsuddannelse. 71% af unge med ordblindhed finder først ud af, at de er ordblinde efter folkeskolen¹⁷. Da der er en stærk sammenhæng mellem læsefærdighed og tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, vil det derfor gavne unge, hvis de tidligt får læsefaglig støtte.

Flere af de unge i Østerbyen har til gengæld gode erfaringer med efterskoler med fokus på læseudfordringer. En del undrer sig over, at deres ordblindhed først blev opdaget sent i folkeskoleforløbet eller først på ungdomsuddannelsen, og det opleves som et svigt, at de ikke fik hjælpen så tidligt, at mange af deres indlæringsudfordringer kunne være undgået.

Nogle af de unge peger på, at lærerne måske ikke har tilstrækkelig faglig indsigt til at kunne hjælpe, mens andre har den oplevelse, at det ikke blev taget alvorligt.

»Jeg kom tilbage til den samme skole, og der fortsatte mobberiet. Folk var ikke blevet modne i hovederne, og lærerne sagde, at jeg ikke ville blive til noget, og at jeg var et problembarn. Læreren sagde, at han troede, jeg var ordblind, men at de ikke ville gøre noget.«

Andre har prøvet at blive hjulpet i en periode:

»Jeg fik særlig støtte i det første grundforløb, men i andet grundforløb tog de det fra mig, selvom jeg stadig havde brug for det. Jeg ved ikke hvorfor?«

¹⁶ Gennemsnit for alle 9. klasses elever i kommunale grundskoler i Esbjerg Kommune samt Østerbyen pr. 1 maj 2022. Kilde: MedVind i Østerbyen

¹⁷ Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017)

Opmuntring og tillid

Fornemmelsen af at være fagligt hægtet af rammer de unges oplevelse af selvværd og betydning. En vigtig motivationsfaktor for at fortsætte på trods og forsøge at følge med er lærernes opmuntring og tillid til, at 'man nok skal lykkes'.

De unge mærker en tydelig sammenhæng mellem deres egen motivation og tro på sig selv og så lærernes opbakning.

Mange unge husker en del trusler, fx trussel om bortvisning eller om at blive smidt uden for døren. Derfor vil de unge gerne give følgende budskab til lærerne: Hjælp mig – i stedet for altid at smide mig ud.

At blive kaldt dum eller få at vide, at man aldrig bliver til noget, sætter sig i erindringen og skader ens selvbillede.

En ung kvinde fortæller:

»Til sidst troede jeg ikke, at jeg kunne noget.«

En anden ung kvinde supplerer:

»Jeg følte mig ikke tilpas, og min lærer sagde, at jeg alligevel ikke ville blive til noget. Første gang, jeg fik det at vide, var i 3. klasse i dansk.«

Hun fortsætter med at fortælle om et møde med en anden type lærer senere i ungdomsskoleforløbet:

»Jeg begyndte at tage mig meget sammen, og der fik jeg også en ny lærer. Han er god og siger, hvad man skal gøre, og han får en til at tro på sig selv. Jeg begyndte at lave noget og lære en masse. Der er stor forskel på den, jeg var i 9. klasse, og den, jeg er i dag.«

Måden, man bliver mødt på – med tillid og anerkendelse eller omvendt: med nedgørelse og lave eller ingen forventninger – er betydningsfuld og retningsgivende for de unges lyst til og mod på at gå i skole og fortsætte på en ungdomsuddannelse.

»Jeg tror, at jeg allerede var sat i en bås, som handlede om, at jeg ikke passede ind. Jeg satte mig derfor bare bagerst i klasselokalet og sad og spillede computer i timen. Lærerne satte mig i bås allerede fra første dag...«

»Jamen, jeg fik ikke afleveret mine opgaver, og lærerne så sig sure på mig. Jeg blev kaldt dum og idiot og sådan af lærerne. Det var ikke så fedt, men jeg var selv skyld i situationen. Men lærernes tilgang gjorde egentlig, at jeg ikke lavede mine ting. Man blev ligesom demotiveret af dem.«

I Østerbyen har mange af de unge derudover ubehagelige erindringer fra folkeskolen om at blive nedgjort, talt grimt til og blive afvist i situationer, hvor de bad om hjælp. De tegner et billede af et undertiden hårdt miljø, hvor tonen elever imellem og mellem lærer og elever har været hård og nedsettende.

»Vores klasse, det var bare en lidt opgivende klasse for lærerne. Altså vi fik sgu ikke meget hjælp hos lærerne overhovedet. I nogle af timerne, der havde vi ikke engang lærer på. Hvis vi skulle have vikar, så gad de ikke engang mødes med os. Altså der var ikke meget hjælp at hente fra skolen, overhovedet. SPP gad ikke engang at snakke med os«.

Men mange unge i Østerbyen har også meget positive erindringer. Der er især mange fortællinger om den særlige lærer, mentor eller mester, der stod op for dem, troede på dem og måske fulgte dem, selvom det ikke længere var en del af pågældendes job.

Der er støtteunderviseren, der havde den fornødne tålmodighed og de rette kompetencer til at hjælpe – ikke bare med det faglige, men også alt det, der i øvrigt fyldte i de unges liv. Eller mentoren, der mødte den unge i øjenhøjde; lyttende, anerkendende og omsorgsfuldt. En ung beskriver det sådan:

»Jeg har sagt til min lærer på FGU¹⁸, at jeg aldrig har haft en som ham før. Han siger, at selvom du på et tidspunkt får en anden lærer, så kan du bare ringe til mig. Han viser, at han ikke kun er en lærer. Han er der for en og støtter en som en far.«

Fortællingerne om mødet med den gode voksne udspillede sig ofte på ungdomsuddannelserne og i 10. klasse. Her, forklarede de unge, blev de mødt af voksne, der troede på dem og bakkede dem op. En tilgang, som motiverede de unge til at tage aktiv del i det faglige og sociale fællesskab. På ungdomsuddannelsen oplevede de desuden, at deres udfordringer blev forstået og accepteret, og at de fik den hjælp, de efterspurgte.

Men der var omvendt også en del unge, hvis fortællinger bar præg af erfaringer med voksne, som tillod mobning uden at gribe ind, eller den lærer »som kun støttede mig, når de andre elever ikke hørte det.«

Trivsel og fællesskaber

Hvordan man har det som barn og ung, når man går i grundskolen, har vist sig at have betydning for, hvordan man kommer videre, når man går ud af folkeskolen, viser forskningen. Mange unge i udsatte positioner angiver, at de har haft sociale udfordringer i deres relation til jævnaldrende igennem skoletiden. Det kan fx være mobning, forkerte venner eller en følelse af ensomhed.

- 29% af de unge i forberedende tilbud svarer "dårligt" eller "meget dårligt" til spørgsmålet om, hvordan de socialt havde det i grundskolen (10 procentpoint højere end gennemsnittet).¹⁹

I Østerbyen er mobning et fænomen, mange af de unge i denne publikation kender. Årsagerne til mobning og følelsen af ikke at passe ind er mangeartede. De unge nævner selv i flæng deres udseende, tøjstil, etnicitet, faglighed og psykiske diagnoser som årsager.

»Engang jeg kom i skole, så blev jeg vasket med sne, indtil det blødte ud af munden. Jeg blev mobbet, fordi jeg havde lys hud og lyst hår. Det er den samme mobning, som hvis det sker over for folk med anden etnisk baggrund. Der var ikke nogen, som greb ind. Jeg ville ønske, at lærerne havde ringet til børnenes forældre.«

Selvom de voksne – lærere, pædagoger mv. – kendte til mobningen, oplevede en del af de unge med mobbeoplevelser, at der ikke blev grebet ind. Enkelte fortæller, hvordan der i deres optik var opstået en kultur for mobning, som blev understøttet af et hierarki eleverne imellem, hvor det handlede om enten 'at være den, der mobber, eller at blive mobbet'.

18 Forberedende Grunduddannelse (FGU), der forbereder unge på at gå i gang med en ungdomsuddannelse eller at komme i job

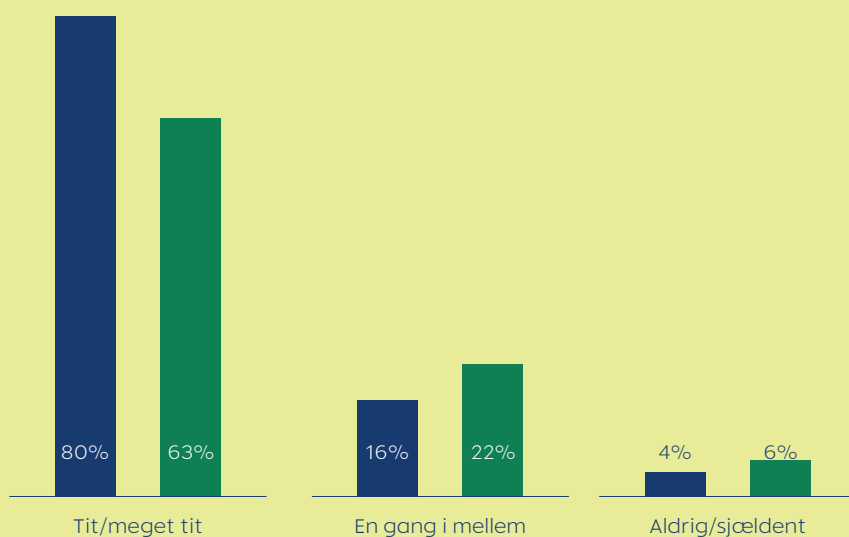
19 EVA 2016

Vidste du, at...

Esbjerg Kommune løbende holder øje med børnenes og de unges trivsel i skolerne. De seneste målinger²² viser, at langt hovedparten er glade for deres skole. Men at der også er en gruppe børn og unge, der trives mindre godt, især i skolerne i Østerbyen²³.

»Er du glad for din skole?«

Alle skoler i Esbjerg Kommune
Østerbyen

22 Elever i 4.-9.klasse. Kilde: National skoletrivsel 2020/21

23 Her fra: Præstegård Urban, Bakkeskolen Cosmos og Kvalund Signatur

En ung mand fortæller, hvordan mobning kan brede sig til et usundt fællesskab i en klasse, så det bliver en del af kulturen gennem flere år. Dette oplevede han i en skole i en anden kommune end Esbjerg, hvor han tidligere boede:

»Folkeskolen var noget værre pis – for nu at sige det pænt. Det eneste fællesskab, der var, handlede om at mobbe eller blive mobbet, hvilket overhovedet ikke er sundt at være en del af. Jeg tror, at vi fra 5.-9. kl. mobbede 16-17 mennesker ud af klassen, og det var mega dumt af skolen, at de bare blev ved med at tage nye elever ind i klassen igen«.

Mobning anses af de unge for at være ødelæggende og nedbrydende for dem, det går ud over, og de peger gentagne gange på, at de voksne skal være ansvarlige og opmærksomme på at opdage det og gribe ind.

Ser man på forskningen, så beskriver flere af de unge i udsatte positioner ofte, hvordan de allerede tidligt i deres skoleliv oplevede konflikter med lærere og klassekammerater, og de kedede sig også ofte i timerne. Disse unge pjækkede og skiftede også oftere skole end deres klassekammerater²⁰.

Statistisk ser billedet af dårlige skoleoplevelser og sandsynligheden for ikke at være i uddannelse som 18-årig således ud:

- 39 % af unge med dårlige skoleoplevelser, ufraglærte forældre og et karaktergennemsnit fra folkeskolen på under 4 vil have risiko for ikke at være i uddannelse.

Der er i forskningen ikke påvist en *kausal* sammenhæng mellem dårlige skoleoplevelser og det at være uden for uddannelsessystemet som 18-årig, men ovenstående peger på, at det kan have stor betydning, at de unge sikres gode skoleoplevelser²¹.

Skoleskift

Mange af de unge i denne publikation har haft mindst ét skoleskifte og ofte flere. Der kan være mange forklaringer. Måske flytter ens familie meget rundt. En ung tæller sig frem til, at vedkommende har haft over 10 skoleskift og fortæller, at det har været udfordrende at skulle tilpasse sig socialt og skabe relationer – og så at miste dem igen. Men også at det har været fagligt udfordrende, fordi lærerne underviste så forskelligt og anvendte forskelligt undervisningsmateriale.

Skoleskift kan samtidig også være måden, man håndterer negative oplevelser og skoletræthed på. På tværs af fortællingerne beskriver de unge, at de vælger at skifte skole for at komme væk fra udfordringer og problemer på deres tidligere skole. De håber på at få en ny start på en anden skole med andre lærere og klassekammerater.

²⁰ SFI 2016; VIVE 2019a

²¹ SFI 2016

»Jeg var glad for, at vi fandt den der esport-linje, fordi det gav nogle frirum, når man havde esport-timer, hvor man kunne få klaret hovedet og komme væk fra skolen og lave noget andet. Jeg gad ikke at gå i skole, men altså skiftet gjorde egentlig, at min motivation steg.«

For nogle unge har skoleskiftet altså været rigtig hjælpsomt. Især de, der er skiftet til skoler, hvor der går unge med udfordringer, som ligner ens egne, har haft gode oplevelser med skoleskift. For de flestes vedkommende for første gang i deres skoleliv. Det kunne være en ordblindeefterskole, en specialklasse eller en skole, der anvendte alternative læringsformer.

»Vi er alle sammen ens, hvor vi kommer fra, og hvad vi har oplevet. Vi har samme udfordringer, og det er ikke et problem. Her bliver vi mødt på en anden måde.«

For de unge, hvis fortællinger er præget af sådanne positive skoleskift, virker det som en befrielse ikke længere at være alene om at være anderledes. At komme væk fra det, der opleves som et hierarki i folkeskoleklassen, hvor man har følt sig placeret i bunden på grund af sine udfordringer. I de nye skolesammenhænge oplever disse unge sig bedre behandlet, da alle skolekammeraterne ofte også har erfaringer med at føle sig anderledes eller udenfor.

Men et skoleskift løser ikke nødvendigvis de unges udfordring. Flere beskriver således, hvordan de problemer, der i første omgang var årsagen til, at de skiftede skole, fulgte med dem på den nye skole.

Socialt kan et skoleskift skabe nye venskabsrelationer og betyde, at man kommer væk fra et miljø, som man ønskede at bryde med. Omvendt kan et skoleskift også opleves som et brud med gode relationer og en nedslidende proces med at opbygge nye.

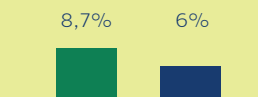
Skolefravær

De unge i denne publikation har mange erfaringer med skolefravær; de taler meget om deres fraværsprocenter, og de har mange refleksioner om, hvad der starter et fravær.

Et fravær kan være den eneste løsning på en uoverskuelig periode, hvor personlige og familiemæssige udfordringer fylder – eller hvor det føles uoverskueligt at møde op til undervisning, og man derfor bliver hjemme. Men fravær kan også bare skyldes, at det er umuligt at komme op om morgenen, eller at man er meget skoletræt.

Gennemsnitligt fravær (0.-6.klasse) i Østerbyen og Esbjerg²⁴

Østerbyen

Alle skoler i Esbjerg Kommune

For nogle kan en pause være en rigtig god strategi; man får et pusterum, og skoletrætheden aftager, for »det er mega kedeligt at gå hjemme«. På den måde oplever nogle af de unge, at de faktisk får motivationen tilbage ved et fravær og kan fortsætte deres skole. For andre er den store udfordring derimod at vende tilbage. Hvis fraværet skyldes oplevelsen af at være hægtet af fagligt og ikke kunne følge med, kan den oplevelse forstærkes for hver uge, der går.

En ung mand fortæller, hvordan det kan opleves lettere at blive væk:

»På første grundforløb havde jeg lidt fravær, fordi jeg var syg, men det var svært at komme tilbage, fordi jeg fik lidt skyldfølelse og en følelse af at være bagud, og det har jeg svært ved, når jeg har været væk. Jeg tænker sådan, at nu er jeg bagud, så føles det ligegyldigt, om jeg kommer tilbage. Hvorfor overhovedet møde op, når jeg er bagud?«

På den måde kan et fravær forandre sig fra en forestilling om en lille pause til at være virkelig længe.

»Det var nemt bare at skippe skolen, og jo længere tid jeg blev væk, desto mere umuligt blev det at komme tilbage.«

Der er mange fortællinger om langvarigt fravær fra skolen, hvor de unge undrer sig over, hvorfor skolen ikke rækker hånden ud og kontakter dem. En pige blev væk et halvt år i 9. klasse uden, at nogen reagerede. Det undrer hende, for »tænk nu, hvis det var min mor, som tvang mig til at blive hjemme?«

En reaktion kan også være en trussel om sanktioner. Flere refererer til, at deres forældre er truet af ophør af børnepenge, hvis den unge ikke vender tilbage til skolen. Det virker ikke motiverende og støttende, når det handler om at genoptage undervisningen, men skaber nye problemer og får en vanskelig periode til at eskalere yderligere.

En anden overvejelse fra de unge om fravær er, 'når det at blive væk bliver en vane'. Jo flere gange, man er blevet væk eller er smuttet fra noget, jo lettere er det at gøre det igen. At bryde den dårlige vane og konstant blive stillet til regnskab af lærere og elever kræver en kraftanstrengelse.

Som en ung forklarer det:

»Man skal hele tiden forsvare, at man ikke kommer i skole. Det er ikke bare, fordi man er doven. Det skyldes alt muligt. Det har altid været svært at forklare for mig«.

De unges forhold til fravær kan forandre sig, idet de begynder på deres ungdomsuddannelse, især for dem, der starter på en erhvervsuddannelse og kommer i lære:

»Man pjækker ikke hos Mester. Det er jo et rigtigt arbejde, og han regner med en«.

»Jeg føler, at skole og arbejde er to forskellige ting. Jeg synes, at arbejde er lidt mere hyggeligt, og det var også nemmere at pjække i skolen, fordi der ikke rigtig var nogen konsekvenser som ude hos Mester. Altså jeg synes, at det er vigtigere ude hos Mester«.

Vidste du, at ...

Esbjerg Kommune har i samarbejde med Lauritzen Fonden og 9 lokale fonde etableret Spektrum Parken, et nyt udeområde ved Præstegårdsskolen Urban, der skal understøtte positive fællesskaber for områdets børn og unge i skole og fritidslivet?

Med Spektrum Parken får børn og unge bedre rammer for leg, fysisk aktivitet og læring med det formål at skabe bedre trivsel. Børn og unge fra Præstegårdsskolen Urban har været involveret i udviklingen af området.

De støttende fonde er: Lauritzen Fonden, Johan Hoffmann Fonden, Claus Sørensens Fond, ObbekjerFonden, Lida og Oskar Niensens Fond, Blue Water Fonden, Henning G. Kruses Fond, Alice og Tage Sørensens Fond, Esbjerg Fonden samt Esbjerg Ugeavis Fond.

Pres fra omverdenen

Når man er på vej ind i en ungdomsuddannelse, opstår et særligt stort pres fra omverdenen – som kan se forskelligt ud. Nogle oplever et forventningspres fra forældrene, også for at få gode karakterer.

»Jeg er aldrig kommet hjem og har sagt, at jeg fik 02, fordi jeg aldrig får 02, men min bror kom hjem og fortalte, at han fik 02, hvilket betød, at han blev drillet af vores far. Jeg tør slet ikke tænke på, hvad der ville ske, hvis jeg kom hjem og sagde, at jeg fik 02«.

For andre er det et stort pres, at man forventes at vide, hvad man ønsker af sit arbejdsliv, når man kun er 15-16 år. At begynde på sin ungdomsuddannelse beskrives af mange som stærkt motiverende. Endelig begynder ens uddannelsesliv at give mening og retning, og hvis man ikke trives med for meget stillesiddende undervisning, kan man stortrives med 'rigtigt' arbejde hos en mester.

Jagten på en læreplads kan dog stresse meget. Nogle unge fortæller, hvordan de oplever sig overladt til sig selv – de oplever ikke, at der er tilstrækkelig vejledning om, hvordan de skal bære sig ad. Især de unge drenge med etnisk minoritetsbaggrund føler sig presset og forskelsbehandlet af deres mulige kommende arbejdsgivere. De fortæller, at de af strategiske grunde har valgt et område, hvor det er lettere at få en læreplads, end det område, de egentlig helst ville arbejde på.

Overgangen til ungdomsuddannelse kan også opleves uforberedt og brat. Man bliver jo ikke voksen hen over en nat, men alligevel mødes man pludselig med helt andre forventninger.

»Det ligger lidt i kortene, at man jo selv har valgt. Men bare fordi man går fra skole til ungdomsuddannelse, så skal man stadig have hjælp. Det er jo en mærkelig mellemtid, hvor man hverken er barn eller voksen. På videregående uddannelser, der er man faktisk voksen og får hjælp samt en mentor«.

Livet på en ungdomsuddannelse kan beskrives som en togrejse, sagde nogle unge – hvis man kigger væk i et splitsekund, så er toget kørt forbi, og så bliver det svært at følge med igen. De oplever at skulle balancere mellem lektier, fritidsjobs, lærepladser, venner, familie, fritidsinteresser og karakterer. Hvis man ikke hele tiden følger med i det faglige indhold og sociale fællesskab, så ryger man hurtigt bagud og får svært ved at komme igennem uddannelsen.

Opsummering: Skolefaktorer

- **Faglige barrierer:** En stor del af de unge i denne publikation har haft faglige udfordringer og indlæringsvanskeligheder i folkeskolen – og har haft det siden, de gik i indskoling. De oplever, at de igennem deres grundskoleforløb ikke har fået den nødvendige hjælp og støtte, og at de faglige udfordringer har trukket spor op igennem hele deres skolegang.
 - **At være ordblind:** Især ordblindhed har haft stor betydning for deres skolegang. Typisk er ordblindheden blevet opdaget sent i folkeskoleforløbet, eller når de er begyndt på ungdomsuddannelsen.
 - **Ekskluderet:** Fornemmelsen af at være fagligt hægtet af har stor betydning for, hvordan man som ung ser sig selv og sit eget potentiale, og i hvor høj grad man har tiltro til egne evner og tro på fremtiden.
 - **Lærernes rolle:** For de unge er der tydelig sammenhæng mellem, hvor motiveret, man er, og så lærernes opbakning og støtte til én.
 - **Betydningsfulde voksne:** En særlig betydningsfuld faktor i at føle sig motiveret og kunne tro på sig selv er, når man møder en helt speciel voksen, som 'står op' for én. Det er den lærer, mentor eller mester, som viser, at de tror på dig og måske endda følger dig på din vej, selvom det ikke længere er deres ansvar.
 - **Mobning:** Forskning viser, at børns og unges trivsel i folkeskolen har betydning for, hvordan man kommer videre, når man går ud af folkeskolen. I Østerbyen er mobning et fænomen, mange af de unge i denne publikation har oplevet. De savner, at de voksne i skolen opdager det og tager ansvar for at gribe ind.
 - **Skoleskift:** Mange af de unge har haft mindst ét skoleskifte og ofte flere – og de oplever det som fagligt udfordrende. Men et skoleskift kan også være lige det, der var brug for: En måde at håndtere negative oplevelser og skoletræthed på. Eller et nyt fællesskab, når man kommer i et specialtilbud, hvor man møder andre unge med samme udfordringer som én selv.
 - **Fravær:** Skolefravær fylder meget for de unge i Østerbyen. Mange har erfaringer med det og tanker om det. At blive væk fra skolen i en tid kan være den eneste løsning på en uoverskuelig periode, hvor personlige og familiemæssige problemer fylder alt. En anden overvejelse fra de unge om fravær er, 'når det at blive væk bliver en vane'. Mange unge har haft langvarigt fravær fra skolen, og de undrer sig over, hvorfor skolen ikke rækker hånden ud og kontakter dem.
 - **Efter folkeskolen:** Overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse er stor og betydningsfuld, og mange unge oplever et stort pres fra omverdenen på dem. For nogle er det stærkt motiverende. Endelig begynder ens uddannelsesliv at give mening og retning. Andre oplever det som en brat og uforberedt overgang, hvor man pludselig bliver mødt af helt andre forventninger end dem, man er vant til, og bliver bange for om 'toget er kørt, fordi man kigger væk i et splitsekund.
-

2. Livssituationen

For at forstå helheden af det, der er på spil på de unges rejse fra folkeskole og til ungdomsuddannelse, må man kigge ned i den rygsæk, de bærer med sig på rejsen. Hvad har de med, som kan gøre rejsen svær, og hvad er hjælpsomt?

Ens livssituation handler bl.a. om helbred, forældrenes uddannelsesniveau og de generelle familieforhold. Men også kriminalitet og tidlig erfaring med alkohol, hash og stoffer kan øge sandsynligheden for ikke at komme i uddannelse eller beskæftigelse.²⁵

Undersøgelser viser dog også, at familiebaggrund ikke altid har den største betydning for, om en ung kommer videre i uddannelse og job. Fx peger en kvantitativ undersøgelse fra VIVE i 2019 på, at "forældrefaktorer som lavt uddannelsesniveau og psykisk sygdom har langt mindre betydning end de faktorer, der vedrører den unge selv. Det er et anderledes resultat end tidligere undersøgelser af NEET (Not in Employment, Education or Training)"²⁶.

Ser man statistisk på, hvad livssituationen betyder for unge, når det gælder familie, så er der dog flere indikatorer på, at forældrene har en betydning for den vej, en ung træder ind på i uddannelsessystemet:

- Fx kan det uddannelsesniveau, ens forældre har, få betydning for, om man selv går i gang med en ungdomsuddannelse, eller hvilken ungdomsuddannelse man går i gang med.
- Blandt forældrene til de unge i udsatte positioner er der overordnet en større andel, der ikke er i beskæftigelse, og som har lavere uddannelsesniveau end resten af befolkningen²⁷.
- Unge, hvis forældres højeste uddannelsesniveau er grundskolen, har større sandsynlighed for at komme i 10. klasse, på produktionskole eller Forberedende voksenundervisning (FVU) – uanset kognitive evner – end unge, hvis forældre har et højere gennemført uddannelsesniveau²⁸.
- Hvis uddannelse og beskæftigelse ikke er emner, der bliver snakket om i hjemmet, kan den unge opleve, at det er emner præget af uvidenhed og dermed også usikkerhed. Unge fra etniske minoriteter har ligeledes en større sandsynlighed for at skulle have forberedende støtte inden en ungdomsuddannelse end unge uden etnisk minoritetsbaggrund. Dog er sandsynligheden lidt mindre for de etniske minoritetsunge, der er født og opvokset i Danmark²⁹.

25 Andrade og Järnvinen 2018

26 VIVE 2019b, s 7

27 EVA 2016

28 Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017)

29 Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017); Glavind 2005

Tallene taler

Ser man generelt på unge i udsatte positioner i Danmark, står det klart, at flere af dem har oplevet udfordringer i deres familieforhold. De er oftere flyttet hjemmefra, inden de fylder 18 år, sammenlignet med deres jævnaldrende, der ikke er i udsatte positioner. De har også oftere været anbragt uden for hjemmet. Eller, hvis de bor hjemme, har de manglet støtte fra forældrene med hensyn til uddannelsesvalg³⁰.

Hvis den unge selv tidligt har fået et barn (før 22. år), kan det også øge sandsynligheden for ikke at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse eller være i stabil beskæftigelse. Denne risikofaktor er i højere grad end de andre måske et udtryk for et individuelt valg snarere end social arv. Det er dog en faktor, der kan have stor betydning, og det er centralt, hvordan samfundet hjælper den unge forælder, da det kan have betydning for, i hvilket omfang den unge forældres uddannelsesmuligheder begrænses³¹.

30 Görlich et al. 2011

31 VIVE 2019a; Glavind 2005

Generelt kan man sige, at negative hændelser som forældres skilsmisse, forældres længerevarende arbejdsløshed, forældres kriminalitet eller forældres psykiske lidelser øger sandsynligheden for, at den unge ikke tager en ungdomsuddannelse eller kommer i beskæftigelse. Særligt skadelige kan disse negative hændelser være, hvis de sker fra 14-års alderen og frem eller i den helt tidlige barndom³².

Mistrivsel og psykisk sundhed

Som ung er man særligt udsat for at føle sig ensom og have lavt selvværd, hvis man har et langvarigt dårligt helbred – uanset om det er fysisk og/eller psykisk. Det kan få betydning for ens tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet³³.

De unge i denne publikation beskriver bl.a., hvordan psykiske lidelser som depression og angst kan være en barriere for at påbegynde eller gennemføre en ungdomsuddannelse. Eller hvordan de er bange for eller oplever, at opstart på en ungdomsuddannelse vil bringe dem i situationer, der får deres depression eller angst til at vende tilbage – når de ellers er kommet på den anden side af en psykisk lidelse.

At håndtere psykiske lidelser eller udfordringer kræver en kraftanstrengelse i sig selv. Når man samtidig skal opretholde en hverdag med undervisning og lektier, bliver det ekstra svært. Oveni har de unge ofte oplevelsen af, at de ikke har fået hjælp – så kampen, de kæmper, bliver langvarig og ensom.

32 Andersen et al. 2019

33 SFI 2016

Flere erindrer ikke, at der var nogen hjælp at hente – eller de oplevede, at den tilbudte hjælp var mangelfuld og måske ligefrem ikke-hjælpsom. Andre har været henvist til psykolog eller kontakt med det psykiatriske system. For nogle betød det, at det var meget vanskeligt at være i folkeskolens rammer, hvilket resulterede i en udredning, som gav den unge en diagnose som ADHD, depression eller PTSD.

»Jeg blev indlagt i psykiatrien. Jeg havde nogle problemer, der gjorde, at nogle professionelle sagde, at jeg skulle indlægges, for at jeg ikke skulle gøre noget dumt. Jeg var indlagt i tre måneder. Jeg har været i psykiatrien tre gange.«.

Det kan være en stor lettelse af få en diagnose, der forklarer, 'hvorfor der var noget, som var så svært for lige præcis mig'. Men vejen til afklaring kan samtidig være en stor kamp både for den unge selv og familien.

Årsagen til de unges oplevelse af mistrivsel kredser særligt om følelsen af at være udenfor, anderledes og ensom, men også om mobning, depression og i enkelte tilfælde selvmordstanker.

»Jeg har været indlagt i psykiatrien to gange, fordi jeg blev mobbet i folkeskolen. Første gang var jeg indlagt i tre måneder i de mindre klasser og kom bagefter tilbage på den samme skole igen, hvor mobberiet fortsatte.«.

De unge har på forskellig vis forsøgt at mestre deres mistrivsel. En del fortæller, at de i lange perioder er blevet væk fra undervisningen, fordi der var brug for en pause, eller fordi der ikke var psykiske kræfter til at komme afsted. Andre har kæmpet sig igennem, støttet af en lærer, familie eller en fortrolig ven/veninde, mens andre igen har forsøgt sig med et skift til en anden skole eller uddannelse.

»Da jeg startede på FGU, skulle jeg lære at bearbejde min PTSD. Det var svært i starten, fordi der var rigtig mange drenge på FGU, og jeg var bange for drenge – selv for min egen far. Men jeg fik en lærer, som var meget forstående.«

Mange unge har oplevet at få god hjælp. Men der er også unge, der har måttet klare udfordringerne selv. Her vidner de unges erfaringer om, at der somme tider har været behov for at investere ekstra mange kræfter – ofte var det i forbindelse med situationer, hvor tingene begyndte at 'vælde', og hvor de unge forsøgte at rette op igen.

Problemer derhjemme

De unge fortæller ikke kun om deres egne udfordringer og mistrivsel. Også familiens mentale sundhed spiller en stor rolle.

At bo sammen med en psykisk syg og ustabil forælder eller at skulle passe sin ungdomsuddannelse samtidig med uvisheden om, hvorvidt ens far

kan få opholdstilladelse eller ej, er et stort pres. Det er tydeligt i de unges fortællinger, at udfordringer i hjemmet har haft stor indflydelse på deres overskud til at følge skolegangen. Kun et fåtal af de unge i denne publikation har oplevet, at den hjælp, de har fået, tog højde for udfordringerne på hjemmefronten. Det gælder for eksempel for dette unge menneske:

»Lærerne prøvede alt, hvad de kunne, for at hjælpe mig, men det var ikke den form for hjælp, som jeg havde brug for – jeg havde brug for hjælp til det derhjemme, og det fik jeg ikke.«

Langt fra alle unge har valgt at dele bekymringer om problemer derhjemme med en voksen. I stedet har de betroet sig til en ven/veninde eller valgt at gå med bekymringerne selv. Flere nævner i den forbindelse, at de ville have sat pris på, hvis de professionelle voksne omkring dem havde spurgt ind til, hvordan de havde det, og om der var noget galt – og at man som ung havde fået vished om, at det var okay at komme til de voksne med personlige problemer. Ellers kan det være svært at betro sig og fortælle om det, der fylder og bekymrer. Forudsætningen er, at der er en voksen, som den unge har en tillidsfuld relation til.

Det går udover koncentrationen i skolen, når det derhjemme fylder. En ung fortæller, at hun sidder og holder øje med sin telefon for at se, om hendes mor skriver om farens eventuelle indlæggelse. En anden gør sig komplicerede overvejelser om, hvem der skal tage sig af hendes lillesøster, hvis deres mor dør.

»Min mor har også nogle sygdomme, som gør mig bekymret. Hvad hvis min mor ikke bliver rask og dør, hvad skal der så ske med mine søskende? Skal de bo hos en anden eller ved mig? Hendes helbred er dårligt og tænk nu, hvis der sker hende noget, hvad skal der så blive af min søster på 7?«

De unges erfaringer med bekymring for deres familier vidner om, at de oplever et stort ansvar for familien. Et ansvar, som er vanskeligt at bære rundt på alene og kan stjæle opmærksomheden og energien fra ens eget liv og skolegang.

Etnisk baggrund

Blandt de unge i denne publikation, som har etnisk minoritetsbaggrund, har næsten alle haft en opvækst og en skolegang, som de beskriver som udfordret. Udfordringerne har i særlig grad knyttet sig til det at bo i Danmark og være en del af et dansk uddannelsessystem. Disse erfaringer går på tværs af de unges fortællinger, hvad enten de kommer fra folkeskolen, FGU, 10. klasse eller gymnasiet.

Det handler om usikkerhed om familiens fælles fremtid i Danmark, om at navigere mellem to sprog og to kulturer og en oplevelse af udtalt forskelsbehandling og 'hygge-racisme'³⁴.

34 Det at være racistisk på en måde, som man selv synes er sjov og uproblematisk.

Kilde: Dansk Sprognævn.

Men det kan også handle om at være bekymret for, om en forælder bliver udvist af Danmark, eller at være præget af at have en forælder, der rejser frem og tilbage mellem Danmark og forælderen hjemland.

Bekymringer om familien kan skabe utryghed og uro, der sætter sig i kroppen. Som en ung kvinde beskriver det:

»Jeg blev mere syg, da jeg startede i 10. klasse. Jeg har været på sygehuset i [hjemlandet], Danmark og et tredje land. De ved ikke, hvad det er, men jeg tror, det hænger sammen med stress. De sagde så, at det må være mavesår. Jeg stressede rigtig meget, også fordi jeg mistede min fætter, som jeg var tæt med. Jeg lukkede mig inde på mit værelse. Jeg havde det svært med at komme i gang igen«.

Nogle af de unge har selv oplevet at måtte flytte frem og tilbage og pendle mellem hjemlandet og Danmark, så det ikke var muligt at få en sammenhængende skolegang. En ung kvinde fortæller, at hun levede på den måde i fem år, før hun fik opholdstilladelse.

Alle de unge med minoritetsbaggrund i denne publikation har erfaring med jævnligt at blive udsat for forskelsbehandling og diskrimination. Både fra lærere og elever. En ung mand på en erhvervsuddannelse fortæller, hvad det gør ved ham:

»Vi står bare og joker, og så pludselig er der en, som siger: 'Nu bomber du vel ikke hele skolen?'. Så står man fuldstændig uforberedt, for hvad skal man svare?«

En anden ung fortæller, at hun kort efter start i et fritidsjob i en biograf, havde lidt problemer med at tjekke en gæsts billetter, hvorefter gæsten sagde: 'Du kan jo ikke finde ud af det, dit sorte svin. Kald på din kollega.' Og at når gæster skriver om deres biografoplevelser, så beskriver de hende fx som 'hende med tørklædet eller hende den brune.'

En tredje ung har valgt at tackle det på følgende måde:

»Jeg har lært at acceptere forskelsbehandling. Det er realiteten, og det kommer til at være realiteten resten af mit liv. Selvfølgelig har jeg nogle veninder, hvor jeg bare kan være mig. Men jeg har bare lært at hvile i det og gøre det til min vej. Hvis jeg ikke føler mig tilpas i noget, så lukker jeg bare af. For jeg har andre fællesskaber, som jeg kan være en del af. De er hovedsageligt af anden etnisk baggrund, hvor jeg ikke behøver at forklare mig selv.«

En fjerde ung fortæller derimod, hvordan hun føler sig virkelig ramt og ikke accepteret:

»Jeg har set min mor blive kaldt grimme ting på gaden. Men har man så selv oplevet det, så kommer det virkelig tæt på. Jeg føler mig slet ikke længere accepteret eller lige så meget værd som en dansker. Ja, du er dansker på papiret, men du ligner ikke en dansker. Folk ser dig ikke som dansker. Det, at jeg var dansker, var noget, jeg var nødt til at bilde mig selv ind.«

Uanset hvordan det rammer den enkelte unge, så vidner erfaringerne fra unge med etnisk minoritetsbaggrund om et liv, hvor det ikke er ualmindeligt at blive mødt med nedsættende retorik, og hvor man må finde sin egen måde at leve med det på.

En strategi, som især de unge kvinder i denne publikation benytter sig af, er »altid at være lidt mere flittig, lidt sødere og lidt pænere i tøjet«. Disse unge beskriver, hvordan de oplever altid at være bagud på point sammenlignet med unge uden etnisk minoritetsbaggrund og derfor altid skal være lidt bedre til det meste. Men det har også konsekvenser for den enkelte. Oplevelsen af pres og kontrol kan blive en stor belastning.

»Der er et pres på én for at være at være 'en af de gode'. Og hvis man ikke laver noget på et tidspunkt, så kommer læreren over og beder én om gå i gang. Det gør de ikke ved de etniske danskere. Vi overkommer hyggeracismen ved altid at gøre noget ekstra. Jeg skal hele tiden række hånden op og aflevere mine opgaver til tiden. Der er hele tiden et pres på mig. Jeg bliver straffet hårdere. Så får jeg besked om, at der bliver lavet en indberetning³⁵, og der kommer konsekvenser.«

Opsummering: Livssituationen

- **Trivsel og psykisk sundhed:** Når de unge i Østerbyen fortæller om deres liv, fylder oplevelser med mistrivsel og mentale og psykiske udfordringer meget. Ofte begynder udfordringerne allerede i folkeskolen – og det bliver en barriere for at komme videre på en ungdomsuddannelse. De unge beskriver, hvordan psykiske lidelser som især depression og angst kan være et stort bump på vejen til fremtiden.
 - **Hjælp til mistrivsel:** Nogle unge har haft gode oplevelser med voksne, som reagerede på deres mistrivsel og gav dem den støtte, de havde brug for. Men mange oplever ikke, at de har fået hjælp undervejs – eller har haft nogen at tale med deres udfordringer om. De føler, at de har stået alene, fordi de enten ikke har fået hjælp, eller at hjælpen var mangelfuld.
 - **Årsagen til mistrivsel:** De unges oplevelse kredser særligt om følelsen af at være udenfor, anderledes og ensom, men også om mobning, depression og i enkelte tilfælde selvmordstanker.
 - **Familien:** Mange unge oplever, at situationen derhjemme spiller en stor rolle for, hvordan de har det – og hvordan de klarer skolen. De tager et stort ansvar på sig for familien, og det går udover koncentrationen i skolen, når det derhjemme fylder. Uanset om det er familiens mentale sundhed, det drejer sig om, forældres sygdom eller bekymringer i familien om fremtiden.
 - **Etnisk baggrund:** Et tema, som fylder særligt meget for de unge i den livssituation, de står i, er gentagne oplevelser af at blive mødt med diskrimination og racisme. I det hele taget bliver etnicitet en faktor, der spiller negativt ind – et tema, der går på tværs af de unges fortællinger, uanset hvilken skole eller uddannelse, de går på, og som næsten alle de unge med etnisk minoritetsbaggrund har oplevet gennem deres opvækst og skolegang. Det er ikke ualmindeligt for dem at blive mødt med nedsættende retorik, og deres erfaring er, at man må finde sin egen måde at leve med det på.
-

3. Systemet omkring de unge

Som tidligere beskrevet er der mange unge i Esbjerg, der hurtigt kommer videre efter endt folkeskole. Men der er også en gruppe unge, der ikke kommer i gang med en ungdomsuddannelse eller et arbejdsliv, og som i det hele taget kæmper med at indgå i fællesskaber og tage del i det samfund, der omgiver dem. Særligt i Østerbyen står mere end dobbelt så mange unge uden for job og uddannelse sammenlignet med unge i den øvrige del af kommunen.

Mange af disse unge kan have en kombination af faglige, sociale og helbredsmæssige udfordringer. De er del af den gruppe, Reformkommissionen karakteriserer som 'restgruppen', og som på landsplan udgør knap 50.000 unge i alderen 15-24 år, som hverken er undervejs eller færdige med en ungdomsuddannelse og samtidig er uden job³⁶.

Blandt mange aktører er der en gryende erkendelse af, at denne gruppe af unge har brug for mere end et kærligt skub eller et enkelt møde hos uddannelsesvejlederen for at komme i uddannelse eller job. De har brug for et system, der hjælper, støtter og guider dem i at skabe en god fremtid, hvor deltagelse i både arbejds- og lokalfællesskaber går hånd i hånd, men på den unges præmisser.

Fra sommeren 2019 har kommunerne bl.a. forsøgt at imødekomme denne udfordring gennem den Kommunale Ungeindsats (KUI), som indeholder en forpligtelse til at etablere en sammenhængende ungeindsats på tværs af uddannelses-, beskæftigelses- og socialindsatsen for unge under 25 år uden en ungdomsuddannelse³⁷. KUI er et skridt på vejen. Men erfaringerne viser også, at den reelle sammenhæng mellem indsatser til de mest udsatte unge i praksis stadig har trange kår. Det har de bl.a. grundet kommunernes interne forvaltningsopdelinger (og dertilhørende lovområder) samt medarbejdernes muligheder og traditioner for at arbejde relationelt, fleksibelt og helhedsorienteret med udgangspunkt i de unges egne ønsker og behov³⁸.

36 Reformkommissionen: "Erkendt, forsøgt løst, uløst", 2021: https://reformkommissionen.dk/media/18845/erkendt-forsoeget-loest-uloest_web.pdf

37 Kommunernes Landsforening: Kommunal Ungeindsats. <https://www.kl.dk/kommunale-opgaver/beskaeftigelse/kommunal-ungeindsats/>

38 Jf. bl.a. Dorte Caswell og Flemming Larsen: "Borgerinddragelse i Beskæftigelsespolitikken", 2021.

Udfordringerne kan fx opstå, når sagsbehandlere mangler tid til at følge tæt op med de unge efter opstart i job eller uddannelse. Eller når afstandene mellem jobcenter-medarbejdere, behandlere i psykiatrien og støtte-kontaktpersoner i socialforvaltningen bliver for store til, at nogle af parterne har rigtigt overblik over rækkefølgen og sammenhængen mellem de indsatser, der igangsættes i det samlede system omkring de unge. I nogle tilfælde efterlades de unge endda med ansvaret for at koordinere indsatserne, møde op de forskellige steder og forsøge at indfri ambitionerne blandt de mange forskellige fagfolk, der hver især gør deres bedste for at hjælpe de unge videre³⁹.

39 Jf. bl.a. Carsten Hornstrup & Jacob Storch: "Sammenhængende ledelse, indsatser og løsninger. Relational kapacitet i praksis i arbejdet med børn og unge", 2021.

Medarbejderne befinder sig ofte i et lignende krydspres, hvor hensyn til henholdsvis lov- og proceskrav, ledelsesfokus, egne faglige vurderinger og konkrete ønsker fra de unge sjældent kan imødekommes på samme tid. Her bliver det medarbejdernes individuelle ansvar og risikovillighed, der bestemmer, hvordan og hvor meget den enkelte unge prioriteres. Og ofte vil det være de medarbejdere, der går en ekstra mil, udfordrer og arbejder rundt om gældende praksisser og proceskrav, som formår at skabe den nødvendige relation til de unge og en tilstrækkelig sammenhæng på tværs af systemets mange aktører omkring de unge⁴⁰.

Unge i Østerbyen og systemet omkring dem

De unge i Esbjerg, der har delt deres viden og erfaringer i denne publikation, har alle mødt forskellige systemer på deres vej mod job og uddannelse: Uddannelsessystemet, jobcentre og støttende indsatser. Overordnet set peger de unge på mange områder, hvor systemerne ifølge dem burde have fungeret på en mere fleksibel, hjælpsom og mindre kontrollerende måde.

Men de har samtidig et klart billede af, at det ofte ikke har handlet om den enkelte fagpersons manglende lyst til eller blik for at hjælpe den unge – men at det er systemerne, der ofte ikke tillader det. Fordi ressourcer er knappe, og reglerne tit er bureaukratiske, ubøjelige og uden mening.

At blive klar til en ungdomsuddannelse

Folkeskolen er de unges faglige afsæt for en vellykket ungdomsuddannelse. Men mange af de unge i denne publikation, der har haft en udfordrende skoletid, har ikke fået tilbudt den faglige støtte, de har haft brug for, og har blandt andet derfor været fagligt udfordret.

Det har fået betydning for deres karakterer, og om de er blevet erklæret uddannelsesparate eller ej⁴¹. Oplevelsen af at være hægtet af fagligt går ud over de unges oplevelse af trivsel og tro på sig selv.

At blive klar til en ungdomsuddannelse handler ikke kun om det faglige. Men også om at have oplevet familiemæssige og personlige udfordringer, som ikke blev imødekommet med den rigtige støtte.

En fælles indsigt og ønske fra de unge er derfor, at man er nødt til at se 'hele den unge' og hjælpe med både det faglige og personlige samtidig.

40 Jf. bl.a. Nanna Mik-Meyer: "Fagprofessionelles møde med udsatte klienter – dilemmaer i den organisatoriske praksis", 2018; Dorte Caswell & Flemming Larsen: "Frontlinjearbejdet i leveringen af aktiv beskæftigelsespolitik – hvordan faglige, organisatoriske og styringsmæssige kontekster påvirker dette", 2015; Hilary Cottam: "Radical Help" 2019.

41 Folkeskoleforligskredsen indgik i oktober 2021 en aftale om det fremtidige evaluerings- og bedømmelsessystem i folkeskolen. Aftalen indebærer bl.a., at uddannelsesparathedsvurderingen ændres. Begrebet "ikke-uddannelsesparat" afskaffes.

Kompetent og grundig uddannelsesvejledning

De unge i Østerbyen ønsker sig en bedre vejledning, når de skal vælge ungdomsuddannelse. For det opleves vanskeligt så tidligt i sit liv at vide, hvad man gerne vil. De oplever bl.a., at gymnasiale uddannelser favoriseres og tales op i uddannelsesvejledningen.

»I folkeskolen var det kun STX, som blev fremhævet. Da jeg valgte HF, spurgte alle, hvorfor jeg valgte HF, når nu jeg var egnet til gymnasiet. Det er ikke kun studievejlederne, der promoverer STX, men også de andre elever. De sagde, man var en slacker⁴², hvis man ikke tog STX. I begyndelsen ville jeg også selv på STX, fordi jeg var blevet hjernevasket ved tanken om, at man kan alt. Men så gik jeg selv ind og undersøgte det«.

De unge i denne publikation fortæller, at hvis man vælger gymnasiet/HF, så 'køber man sig til' 2-3 års udsættelse, før man skal foretage sit egentlige valg. Så der er behov for en grundigere individuel vejledning og sparring, der giver den unge en chance for at overveje sit valg bedre.

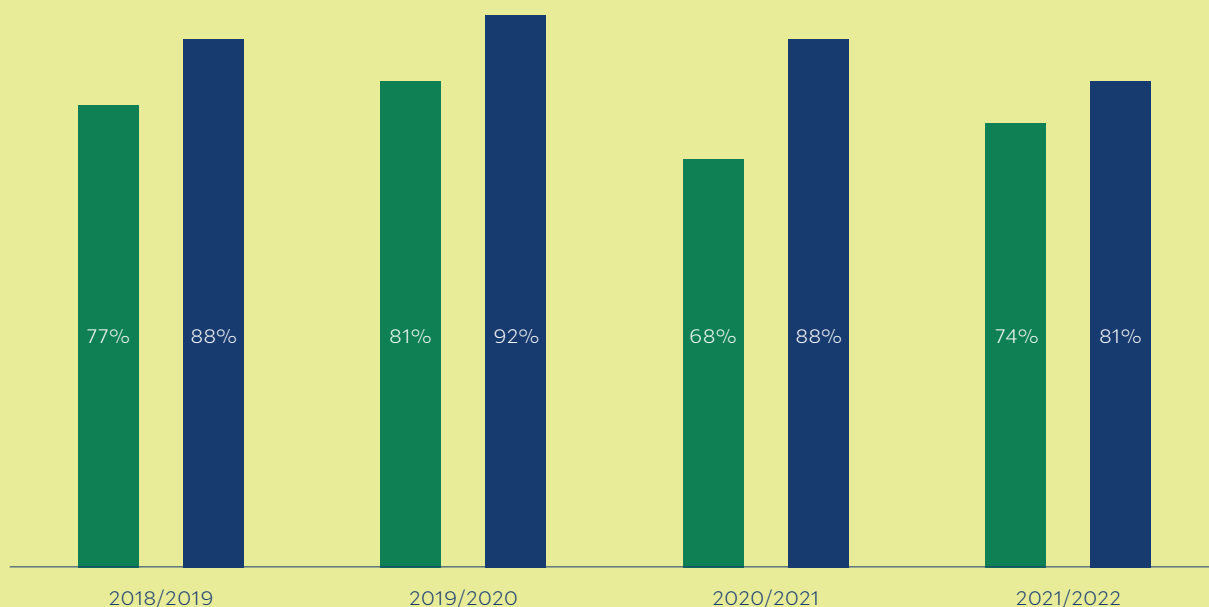
Flere ender med at gennemføre flere grundforløb for på den måde at undersøge, hvilket område man gerne vil uddanne sig indenfor. Derudover efterspørger en del af de unge en mentor eller vejleder, der kan hjælpe og støtte dem med at foretage deres uddannelsesvalg.

42 Slang for en person, der er meget doven, fx i forbindelse med skole

Uddannelsesparathed i Esbjerg og Østerbyen⁴³

Østerbyen

Alle skoler i Esbjerg Kommune

De unge, som blev vejledt til at tage FGU, har generelt været glade for at få en skoleperiode, hvor tempoet er lidt lavere, og hvor der har været mulighed for at arbejde med det, der udfordrer. Men nogle unge oplevede det som et slags nederlag at blive foreslået af de fagprofessionelle voksne at starte på FGU – og der var også nogle, der syntes, at FGU gik lidt for langsomt.

»Min lærer anbefalede mig at prøve FGU grundet mine problemer, og at jeg skulle blive lidt bedre socialt. Jeg manglede det sociale for at komme ind på uddannelsen. Jeg føler lidt, jeg spilder tiden, fordi jeg godt kunne have klaret ungdomsuddannelsen, men jeg synes alligevel, at det er en god beslutning. FGU gør en klar til at komme på ungdomsuddannelse og forbereder en, og tempoet er lidt lavere. Det var et godt råd, hun gav mig«.

Uddannelse tilpasset behov

På vejen mod ungdomsuddannelse og job udtrykker de unge behov for større fleksibilitet og rummelighed og en anerkendelse af, at ikke alle trives i de samme læringsformer. Der er en tydelig frustration over et uddannelsessystem, som de unge skal passe ind i, hvis de vil have en uddannelse, og de efterspørger i stedet alternative måder at undervise på. At der er nogen, der tør udfordre rammen og skræddersy særlige undervisningstilbud til unge, der har brug for det. De unges gode erfaringer opstår, når der faktisk tilbydes deltagelse i tilbud tilrettelagt med henblik på at gøre plads til særlige behov. Det bliver tit et vendepunkt.

Mentorordninger, kontaktpersoner, klasser med få elever, de rigtige hjælpemidler, klasser med specialpædagoger eller speciallærere bliver alle beskrevet som særligt positive oplevelser. Flere af de unge fortæller, hvordan de oplever, at de her møder en rummelighed over for den enkeltes behov, udfordringer og problemer.

På tværs af de unge, der har deltaget i denne type tilbud, står en oplevelse af, at de voksne faktisk har tid til den enkelte. Noget, der opleves som en stor kontrast til de almindelige klasser og uddannelsesforløb.

Mødet med jobcentre

De unge møder jobcentret, når de ikke er i gang med en ungdomsuddannelse. De fortæller om to typer oplevelser med jobcentrene.

1. Svingdøren

Jobcentrene skal håndtere en lovgivning, der stiller krav om, at den unge skal være i gang – også selvom den unge kan være et sted i livet, hvor der er mange udfordringer. Desuden følger mange kontrol- og dokumentationskrav med lovgivningen.

Den virkelighed står i kontrast til de behov, som de unge gerne vil have hjælp til. Jobcenteret beskrives som en svingdør, hvor det handler om at få den enkelte hurtigt igennem systemet og ud i uddannelse igen. Der er ikke fokus på den individuelle livssituation, de individuelle udfordringer og problemer, på den unges sårbarhed og udsathed eller på, at den enkelte unge kan have et behov for andet end hjælp til at komme ud i uddannelse igen. 'Svingdøren' bidrager til, at de unge oplever, at de hele tiden skal forsvare sig selv og forklare deres situation over for systemet, men uden at blive forstået, støttet og lyttet til.

2. Hjælp, der virker

Det andet møde, de unge beskriver med jobcentre, er de særligt tilrettelagte tilbud, som tilbydes nogle af de unge. Disse tilbud findes der flere af, og de unge oplever, at de er tilrettelagt, så de er hjælpsomme:

»Jeg startede i det her tilbud for at få mig et nyt netværk. Det var jobcenteret, der sendte mig herhen. Jeg har fået en 'unge-advisor', og så går jeg sammen med en vicevært for at få gang i hænderne igen. Min plan er, at jeg gerne vil være murer igen – jeg mangler 1 ½ år på skolen, jeg skal bare ind i en god læreplads. Her har vi noget, der noget, der hedder 'Eftervind', når man stopper herude. Det er rart at vide, at der er nogle, der vil følge én og hjælpe én. Det er anderledes, fordi jeg har været vant til at blive efterladt og blive dømt pga. min fortid, sådan er det ikke her«.

Tre unge med erfaringer fra jobcentret opsummerede deres erfaringer og anbefalinger således:

»Vi vil gerne anerkendes som mennesker gennem alle systemerne. Så kommer man langt. Der skal være en ansvarlig voksen, der ser, lytter og handler. Alle skal have en 'Henrik', få fat i folk, der vil give lidt ekstra«.

En 'Henrik', en 'Sanne', 'Muhammed' eller andre særlige og navngivne voksne blandt de unge i denne publikation er disse unges konkrete erfaring med en hjælpsom og engageret voksen. Det går igen i mange ungefertællinger, at de har mødt en voksen, som gjorde lidt ekstra, og det opleves som meget betydningsfuldt og hjælpsomt.

Hjælpesystemer på godt og ondt

Fælles for de unge er, at de har stiftet bekendtskab med hjælpesystemer i forskellige former igennem deres ungdomsliv. Det kan være en forælders kontakt med et behandlingssystem, en familieforanstaltning iværksat af kommunen, støtte til mentale udfordringer og mistriksel eller noget helt fjerde.

Den hjælp, allerfleste unge har erfaring med, er støttepersoner i form af mentorer, ungevejledere eller kontaktpersoner. Støttende systemer, som kan være sat i værk fra skolens side, fra ungdomsuddannelsen eller gennem kontakt til kommunen. Og de unge er generelt glade for den støtte, de bliver tilbudt. Forudsætningen for en god støtte er, at relationen og kemien er i orden.

Den største udfordring, som de unge fremhæver igen og igen, er faktisk manglen på støtte. De har brug for hjælpsomme og støttende voksne, der tror på dem.

Vidste du, at ...

Esbjerg Kommune har et særligt tilbud til unge, der har brug for støtte til at finde vej i uddannelse og arbejde?

Vindmøllen er et tilbud til unge fra Midt- og Østerbyen, som af forskellige årsager har svært ved at finde deres vej ind i uddannelse og arbejde.

Indsatsen er drevet af Jobcenter Esbjerg ud fra tilgangen relationel velfærd, hvor der tages afsæt i den enkeltes udgangspunkt for forandring og gå nye veje. Indsatsen samarbejder bl.a. med foreninger, uddannelsesinstitutioner, frivillige organisationer og lokale virksomheder.

Sammen skaber de involverede parter gode forudsætninger for, at den unge kommer ind på en god livsbane og bliver en del af et fællesskab på uddannelse- eller arbejdsmarkedet. I Vindmøllen tror man på, at de unges kompetencer og motivation udvikles gennem deltagelse i fællesskaber, og ved at de får lov til og mulighed for at tage ansvar for deres egen udvikling.

Indsatsen er en del af projekt Energi til hinanden, som er et samarbejde mellem Jobcenter Esbjerg, SUS – Socialt Udviklingscenter og den Sociale Kapitalfond.

Projektet er delvis finansieret af Lauritzen Fonden.

Et system, som egentlig er til for at hjælpe, kan også være kontrollerende, indgribende og kan opleves som ikke spor hjælpsomt. Fx havde flere unge erfaringer med underretninger til kommunen. Der var en udbredt mistillid i forhold til at betro sig til ens lærere, fordi flere havde oplevet, at det medførte en underretning til kommunen, som hverken den unge eller resten af familien var orienteret om:

»Jeg prøvede i folkeskolen, at læreren lavede en indberetning, fordi jeg aldrig har madpakke med, men jeg spiser ikke madpakker i skolen, så der var ikke noget. Snak med barnet først, derefter familien, og sidste løsning er at kontakte kommunen«.

De unge forholder sig generelt meget kritisk til lærere, der laver underretninger om noget, som ikke er ordentligt undersøgt. De oplever, at det sætter familierne i fare. Og de understreger, at lærerne skal tale med de unge og familierne først.

Opsummering: Systemet omkring de unge

- **Helhed er vigtigt:** At blive klar til en ungdomsuddannelse handler ikke kun om det faglige, men også om familiemæssige og personlige udfordringer, som imødekommes med den rigtige støtte. En fælles indsigt og ønske fra de unge er derfor, at man er nødt til at se 'hele den unge' og hjælpe med både det faglige og personlige samtidig.
 - **Grundig vejledning:** De unge synes, at det er vanskeligt så tidligt i sit liv at vide, hvad man gerne vil. Flere har også oplevelsen af, at gymnasiale uddannelser favoriseres og tales op i uddannelsesvejledningen, selvom det ikke passer til dem. Nogle unge, som er i vildrede, ender med at gennemføre flere grundforløb forskellige steder for på den måde at undersøge, hvilket område de gerne vil uddanne sig indenfor. De unge efterspørger derfor generelt bedre vejledning. De savner også en mentor eller vejleder, der kan hjælpe og støtte dem med at foretage deres uddannelsesvalg.
 - **Mødet med jobcentret:** De unge møder jobcentret, når de ikke er i gang med en ungdomsuddannelse. De fortæller om to typer oplevelser med jobcentrene. Den ene har travlt med at få dem ud i uddannelse, og der er slet ikke plads til det individuelle. Den indsats stresser og hjælper ikke én videre. Den anden tilbyder særligt tilrettelagte tilbud, der passer til dig. Og det er en kæmpe hjælp.
 - **Hjælpesystemer:** Generelt er de unge glade for den støtte, de bliver tilbudt. Den hjælp, allerflest unge har erfaring med, er støttepersoner i form af mentorer, ungevejledere eller kontaktpersoner. Det kan også være støttende systemer, der er sat i værk fra skolens side, fra ungdomsuddannelsen eller gennem kontakt til kommunen.
-

4. Beskyttelsesfaktorer

Selvom de unges fortællinger her i publikationen rummer mange udfordringer, rummer de også erfaringer om alt det, som støtter, beskytter, inspirerer og hjælper på vej. Også forskningen på feltet peger på forskellige faktorer, der viser sig at have beskyttende effekt. En god skolegang udgør fx en væsentlig beskyttelsesfaktor i forhold til senere vanskeligheder for alle børn⁴⁴.

Det samme gælder for stærke læringsmiljøer, fx på ungdomsuddannelser, hvor der arbejdes med at skabe trygge rammer, små hold med fokus på faglige og sociale udviklingsmål, udarbejdet i samarbejde med de unge i såkaldte håndholdte indsatser med involvering af mentorer og andre støttepersoner⁴⁵. Her er det også vigtigt at have stærkt fokus på relationer: Det nævnes fx, at relationskompetencer er ligeså vigtige som fagkompetencer i forhold til at arbejde med de unge.

44 Rambøll 2020

45 Økonomi og indenrigsministeriets benchmarking enhed2019, KORA, EVA, SFI 2017, Vive 2019b

‘Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse’, der blev nedsat af den daværende regering i 2016, anbefaler derfor at kompetenceløfte og tilføre flere ressourcer til de forberedende ungdomsuddannelser⁴⁶. Gruppen peger også på, at unge skal tilbydes et fællesskab, hvor der arbejdes bevidst med at skabe motivation, tilknytning og at tage ansvar for eget forløb⁴⁷.

En virkelig høj beskyttelsesfaktor, som flere undersøgelser peger særligt på, handler om, hvordan fagprofessionelle møder unge. Der, hvor man føler sig mødt, taget alvorligt og anerkendt for den, man er. Og hvor den unge mødes af fagprofessionelle tilgange, hvor den unges livsomstændigheder ses som både en ressource og en udfordring på én og samme tid.

Eksempler:

- Ressourceorienteret tilgang: Fokus på karaktertræk eller adfærd, der kan være en kompetence og en ressource, selvom det ses som problematisk andre steder.
- Empowerment: Blik for, at en ændret opfattelse af en ung kan medføre en ændret selvopfattelse og styrke den unges handle- og alliancemuligheder.
- Tilknytningsorienteret tilgang: Lægger vægt på, at børn og unge udvikler sig igennem deres relationer med betydningsfulde voksne⁴⁸.

Vidste du, at ...

Esbjerg Kommune i initiativet ‘Esbjerg Matroser’ hjælper unge i udsatte positioner med at finde en kurs i livet?

Gennem ‘Esbjerg Matroser’ får unge i udsatte positioner en hjælpende hånd til at finde en god kurs i livet som Esbjerg Matros på Skibet Fulton. Målet for et ophold på Fulton som Esbjerg Matros er at øge den unges trivsel og tro på egne evner, udvikle kompetencer samt at motivere til uddannelse og/eller beskæftigelse, så den unge i sidste ende bliver i stand til at mestre eget liv. Indsatsen er støttet af Lauritzen Fonden.

46 Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017) S 147

47 Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017), s 29

48 Lagoni et al. 2014 s112-113

Vidste du, at ...

Esbjerg Kommune i samarbejde med Statens Kunstfond har givet en saltvandsinsprøjtning af kunst til børn og unge på Stengårdsvej?

Sammen med Statens Kunstfond har Esbjerg Kommune lavet projektet 6705+Statens Kunstfond. Igennem en række kunstprojekter af høj kvalitet er der skabt en ny fortælling om Stengårdsvejområdet i samarbejde med beboere, naboer, kunstnere og kulturinstitutioner. På Bakkeskolen Cosmos har elever gennem kunst skabt og fået nye fortællinger om dem selv og deres lokalområde.

De unge i Østerbyen har i høj grad også blik for, hvad de oplever som støttende og beskyttende på deres vej gennem barndom og ungdom. Her nævner de unge især familien, ens nærmeste venner, fællesskab og de vigtige voksne, man kan stole på, og som gør noget ekstra.

Familien

Ligesom udfordringer i familien kan være med til at gøre livet i skole og ungdomsuddannelse svært, kan en familie, der støtter og bakker op, udgøre en grundpille midt i alt det, der opleves svært.

De fleste unge peger på deres familie, når de skal sætte ord på det vigtigste netværk. Det er særligt tydeligt i fortællingerne fra de unge med etnisk minoritetsbaggrund. Flere af fortællingerne handler om forældre, der har insisteret på, at den unge skulle have en uddannelse, hvilket har virket motiverende for dem. Også selvom de unge har oplevelsen af, at nogle 'danskere' opfatter forældrenes insisteren som et udtryk for pres.

For nogle af de unge har forældrene været vigtige sparringspartnere på valg af uddannelsesretning. Især for dem, som er i gang med en håndværkeruddannelse, har særligt deres fars anbefalinger været udslagsgivende for deres valg.

Men mange af de unge fortæller også, at deres forældre ikke blander sig i deres valg af uddannelse. Forældrene ønsker blot, at de unge beskæftiger sig med noget, som de har lyst til og vil blive glade for.

Venner og fællesskaber

Ud over familien fylder gode vennerelationer meget i de unges fortællinger. Når man føler sig som en del af en vennegruppe, opleves det som en støtte, der er særlig vigtig i løbet skole- og uddannelsestiden.

I mange af de unges fortællinger bliver det tydeligt, at det oftere er på ungdomsuddannelserne end i folkeskolen, at de har mødt et godt fællesskab. Flere beskriver, hvordan de oplever, at alle er lige på ungdomsuddannelserne. De har her følt sig inkluderet og accepteret for den, de er.

En del af de unge kæder det gode fællesskab sammen med, at de selv har valgt deres ungdomsuddannelse og derfor har et fundament af fælles interesser. De fortæller, hvordan de har oplevet en følelse af samhørighed og inklusion, de ikke oplevede i folkeskolen.

»Det sted, hvor jeg går nu, der har det sociale fællesskab en betydning for, at jeg møder op hver dag. Jeg vil gerne møde op for at være sammen med de folk, som jeg godt kan lide i stedet for bare at sidde hjemme og glo. Det betyder noget at se nogle mennesker og lave noget, der giver mening for mig«.

Andre gange opstår det gode fællesskab, fordi de unge har erfaringer med de samme udfordringer:

»Her holder man ikke nogen udenfor, for alle har prøvet at føle sig udenfor.«

At være en del af gode fællesskaber fremstår i flere af de unges fortællinger som et vendepunkt i deres lyst til at komme i skole eller på uddannelse. Det styrker motivationen og fremmødet i skolen, når man oplever sig anerkendt.

Fx når andre bemærker, at man ikke er i skole og derfor ringer til en. Ofte er det lige netop det, der skal til for, at man bliver motiveret til at stå ud af sengen og tage af sted i skole, fortæller de.

De vigtige voksne

På tværs af de unges fortællinger optræder voksne, de unge møder på deres vej gennem folkeskolen og ungdomsuddannelse, og som spiller en afgørende rolle for både den unges uddannelse og glæde. Både positivt og negativt. Voksnes støtte og opbakning – eller omvendt: nedgørelse og svigt – er det, de unge husker, og som de gentagne gange vender tilbage til i deres fortællinger.

De voksne, der går igen som 'den gode voksne', bliver beskrevet som én, der lytter, forstår og handler på de unges udfordringer og problemer. Og hvor kemien og tilliden er tilstede i relationen. Stort set alle de unge kan give mindst et eksempel på en voksen, de har mødt, som har levet op til dette. Fx en lærer, mentor, rådgiver, kontaktperson eller mester.

Fritid

Når man har interesser eller job, man passer i fritiden, er det ofte der, man henter sine gode oplevelser, succeser og fællesskaber. Det kan give ekstra kræfter til at komme igennem perioder, hvor skole og ungdomsuddannelse ellers er svære at komme igennem. En ung fortæller, at det også er her, at han lærer disciplin og udholdenhed.

»Så tænker jeg sådan noget som sport uden for skolen, der laver man sit eget fællesskab inden for noget, man godt kan lide. Der er ikke nogen, der har påduttet én det, som i folkeskolen«.

»Jeg var i McDonald's i 7 år, og det var et godt sammenhold, men et lortearbejde. Det er det bedste sted, jeg har været i forhold til, hvordan man omgås med andre. Jeg tror, at det var sammenholdet, der gjorde, at jeg blev. Fritidsjob har lært mig det med arbejdstider, og det med at det er godt at møde lidt før og gå lidt senere, når der er brug for en«.

Opsummering: Beskyttelsesfaktorer

- **Familien:** De fleste unge peger på deres familie, når de skal sætte ord på det vigtigste netværk, de har i livet. En familie, der støtter og bakker op, er for mange unge – især unge med etnisk minoritetsbaggrund – en grundpille, også i situationer, hvor alt opleves meget svært.
 - **Venner og fællesskaber:** Man kan ikke undervurdere betydningen af at være en del af et fællesskab, når man er ung. De unge i denne publikation fortæller, at når man føler sig som en del af en vennegruppe, opleves det som en støtte, som er særlig vigtig i løbet skole- og uddannelsestiden. En fælles erfaring er, at det oftere er på ungdomsuddannelserne end i folkeskolen, at de har mødt et godt fællesskab.
 - **Fritid:** Skole er ikke alt. Når man har interesser eller job, man passer i fritiden, er det ofte der, man henter sine gode oplevelser, succeser og fællesskaber.
 - **Vigtige voksne:** Betydningsfulde voksne har en særlig plads, når de unge fortæller om, hvad der har hjulpet dem godt på vej i deres opvækst, skoleliv og vejen videre efter skolen. Det, at man har nogen, man føler sig forbundet med, og som man kan stole på, har en enorm betydning.
-

Unge ønsker i Esbjerg

I de foregående kapitler har 53 udvalgte unge fra Østerbyen i Esbjerg delt deres erfaringer og refleksioner om en periode af deres ungdomsliv, hvor de afslutter folkeskolen og påbegynder deres ungdomsuddannelse. Det er en ungdomstid, som er fyldt med mange overvejelser, tvivl, sårbarhed og barrierer, der skal overkommes, men også en tid, hvor nogle unge oplever, at de får god støtte til at holde balancen og finde deres vej frem.

Den vigtigste pointe fra de unge er: Det skal nok gå, hvis bare man får den rette støtte.

De unges ønskeliste er:

1. Vi ønsker os forstående voksne

Vi vil gerne møde voksne på vores vej gennem både folkeskolen og på ungdomsuddannelserne, der kan og vil hjælpe, støtte og heppe på os. Lærere, vejledere og mentorer med viden om og forståelse for vores behov og ressourcer. Mange af os har mødt en særlig og engageret voksen, der lytter, handler og gerne går en ekstra mil for vores skyld.

2. Systemet skal tilpasse sig os – ikke omvendt

Vi har brug for, at systemerne omkring os imødekommer vores behov og ser på hele vores liv – ikke kun små fragmenter. Vi ønsker, at de voksne fagprofessionelle kan agere mere fleksibelt, så det ikke kun er os, der skal tilpasse os bestemte kasser, men at systemet også gør en indsats for at tilpasse sig os. Og at de fagprofessionelle møder os nysgerrigt og rækker hånden frem, når der er brug for noget ekstra.

3. Vi vil gerne have hjælp i skolen, når problemerne er der

For nogle af os er folkeskolen fagligt udfordrende, og adgangen til hjælp og støtte er ikke tilstrækkelig. Vi kan føle, at vi bliver hægtet af – allerede tidligt i skoleårene – og huske, hvordan vi skulle kæmpe for at komme tilbage. Vi ønsker os mere faglig hjælp og støtte i folkeskolen, når problemerne opstår, så man netop ikke bliver hægtet af. Vi ønsker at blive mødt med tillid fra lærerne og at blive set af dem. Når vi får anerkendelse og opbakning giver det energi til at fortsætte.

4. Mød os med anerkendelse og opbakning

Vi ønsker at blive mødt med tillid fra lærerne og at blive set af dem. Når vi får anerkendelse og opbakning giver det energi til at fortsætte. Nogle af os har oplevet en skolegang med mange trusler og sanktioner. Så kan man langsomt miste troen på sig selv, lysten til at gå i skole og tilliden til, at man er i stand til at tage en ungdomsuddannelse, når folkeskolen er slut.

5. Grib ind over for dårlig opførsel

Når lærere og andre voksne omkring os ser, at vi bliver udsat for mobning, racistiske udtalelser eller anden uacceptabel adfærd, har vi brug for, at de tager ansvar og reagerer på det. De voksne har en stor rolle i, hvordan vi oplever vores skolegang, og hvordan vi trives. Så når vi ved, at lærerne har set og hørt, hvad der foregår, men ikke handler på det, kan det føles som et alvorligt svigt.

6. Hjælp os hele vejen rundt

Vi ønsker os støtte og hjælp fra voksne og fagprofessionelle til udfordringer, som rækker ud over skolen og uddannelsen. Fx når vi kæmper med problemstillinger, der handler om vores familie eller om vores eget liv. Nogle af os har oplevet, at støtten ikke var der, da vi stod i en svær livssituation. Derfor har vi brug for, at de voksne får øje på os og spørger ind.

7. Vi vil gerne ses som mennesker

Vi oplever, at systemerne er presset på ressourcer og er fyldt med regler, kontrol og sanktioner, der ikke hjælper. Vi ved godt, at det ikke er den enkelte lærer eller vejleder, som ikke gerne vil hjælpe, men at udfordringerne i høj grad ligger i måden, systemerne er skruet sammen på. Det er svært, når man pludselig står i et tomrum, fordi ét tilbud eller indsats stopper. For hvad skal man så? Og hvad gør man så? Vi ønsker os at blive set som mennesker hele vejen igennem systemet, ikke som eksempelvis modtagere af indsatser.

8. Klæd os bedre på til at vælge ungdomsuddannelse

Vi mener, at overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelsen skal forbedres og forberedes mere. Vi føler os ikke godt nok klædt på til at vælge og forfølge en ungdomsuddannelse. Vi ønsker os:

- at det faglige grundlag fra folkeskolen er i orden.
- at UU-vejledningen er grundig og neutral, så den ikke favoriserer nogle uddannelser frem for andre.
- At der er flere muligheder for at afprøve en uddannelsesretning, inden man skal vælge for alvor – det kunne fx være i form af små praktikophold.
- At der er en, der følger os på tværs af uddannelsesskift, så tingene ikke er så kasseopdelte.

Når det meste fungerer

De unge i Esbjerg, der har delt ud af deres viden og erfaringer, er unge, som aftvinger en respekt for deres kraftanstrengelser. For det kræver store anstrengelser at komme igennem mange års skolegang og måske også en ungdomsuddannelse, hvor man ikke rigtig synes, at man lykkes, får anerkendelse og ros for ens præstationer, hører til i et fællesskab og mærker sin værdi.

De kæmper og er udholdende. Og når systemet omkring de unge fungerer, og de oplever at få den hjælp og støtte, der var brug for – på det tidspunkt, hvor behovet var der – er vejen mod uddannelse og arbejdsmarked meget nemmere at gå. Som en ung formulerer det:

”

Man står stadigvæk oprejst og tænker, at der sker noget godt i fremtiden på trods af alt det, man har oplevet.

Litteratur

- Andersen, S.H., Jensen, B., Nielsen, B.W. & Skaksen, J.R. (2017): *Hvad ved vi om udsatte unge: Historik, omfang og årsager*. København: Gyldendal & Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Andersen, S.H., Jensen, B., Nielsen, B.W. & Skaksen, J.R. (2019): *Hvad ved vi om udsatte unge 2: Individuelle og strukturelle forhold bag udsathed*. København: Gyldendal & Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Andrade, S. B. og Järnvinen, M. (2018): Mere risikablet for nogle end for andre. Negative livsbegivenheder hos risikovillige unge. I Järnvinen, M. (red.) *Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie*. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet, s. 57-74.
- Andrade, S. B. og Demant, J. (2018): Unge og stoffer: Hvordan er unges stofforbrug relateret til deres uddannelsesveje? I Järnvinen, M. (red.) *Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie*. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet, s. 90-104.
- Caswell, D. og Larsen, F. (2015): *Frontlinjearbejdet i leveringen af aktiv beskæftigelsespolitik – hvordan faglige, organisatoriske og styringsmæssige kontekster påvirker dette*.
- Cottam, H. (2019): *Radical Help*.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2016): *De unge i målgruppen for de forberedende tilbud. Analyse af målgruppen for tilbud, der forbereder til ungdomsuddannelse og beskæftigelse*.
- Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017): *Bedre veje til en ungdomsuddannelse – anbefalinger til regeringen*. Esbjerg: Rosendahls.
- Epinion (2016): *Styrings- og incitamentsanalyse i forbindelse med de unges uddannelsesforløb. Supplerende statistisk analyse*.
- Glavind, N. (2005): *Lighed gennem uddannelse. Hvordan er det gået? København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd*.
- Görlich, A., Pless M., Katznelson N, og Olsen, P. (2011): *Hvem er de unge ledige? – Unge uden uddannelse og arbejde i Faxe Kommune*. Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet, og Faxe Kommune.
- Hornstrup, C. og Storch, J. (2021): *Sammenhængende ledelse, indsatser og løsninger. Relationel kapacitet i praksis i arbejdet med børn og unge*.
- Katznelson, N. (2004): *Udsatte unge, aktivering og uddannelse – dømt til individualisering*. Ph.d.-afhandling, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Lesner, R. V. (2017): *The longterm effect of childhood poverty*.
- Mandag Morgen (2019): *Unge på kanten – sammen om nye løsninger*.
- Mik-Meyer, N. (2018): *Fagprofessionelles møde med udsatte klienter – dilemmaer i den organisatoriske praksis*.
- Pless, M. og Katznelson, N. (2007): *Unge veje mod ungdomsuddannelserne*. Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.
- SFI (2016): *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet. Årgang 95 – for- løbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: SFI.
- Undervisningsministeriet (2021) Uddannelsens opbygning og indhold <https://www.uvm.dk/forberedende-grunduddannelse/om-forberedende-grunduddannelse/uddannelsens-opbygning-og-indhold> (27/10/2021).
- Østergaard, S.V., Thomsen, J.P. & Montgomery, C.J. (2016): Unge på kanten af uddannelsessystemet. I: Thomsen, J.P. (red.): *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet. Årgang 95 – forløbsundersøgelse af børn født i 1995*. Kap. 8. København: SFI.
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2011.
- Mandag Morgen (2019): *Unge på kanten – sammen om nye løsninger*.

”

Hvis unge i udsatte positioner skal støttes bedst muligt, skal man vide, hvad de unge selv oplever og erfarer på deres vej mod at starte på en ungdomsuddannelse eller at komme i job.

– side 11